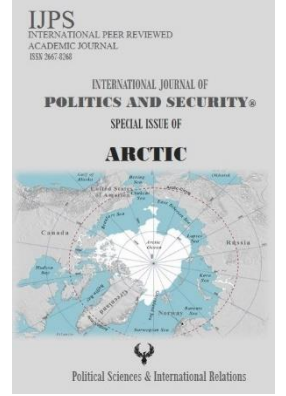

International Journal of Politics and Security (IJPS)

ISSN: 2667-8268

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijps>

Arktik Konseyi ve Türkiye'nin Unutulan Arktik Konseyi Gözlemci Üyelik Başvurusu

Yazar(lar) / Author(s): Onur LİMON

Kaynak / Source: International Journal of Politics and Security (IJPS) / Cilt. 3 / Sayı. 1 / April. 2021, ss. 302-335.

Geliş Tarihi / Date of Arrival : 30.10.2020

Kabul Tarihi / Date of Acceptance : 07.01.2021

Bu Makaleye Atıf İçin / To cite this article:

Limon, Onur. "Arktik Konseyi ve Türkiye'nin Unutulan Arktik Konseyi Gözlemci Üyelik Başvurusu". *International Journal of Politics and Security (IJPS)*, Cilt. 3, Sayı. 1, 2021, ss. 302-335.

Bu makalenin tüm hakları International Journal of Politics and Security (IJPS) Dergisi'ne aittir. Önceden yazılı izin almadan hiçbir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik amaçlı alıntılar bu kuralın dışındadır. Yazıda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir.

Arktik Konseyi ve Türkiye'nin Unutulan Arktik Konseyi Gözlemci Üyelik Başvurusu*

Onur LİMON**

Özet

Devletlerin sınırlarını aşan sorunların giderek kalıcı hale gelmesi, uluslararası düzenleyici kurumlara olan ihtiyacı da artırmaktadır. Modern uluslararası ilişkiler tarihindeki yeri nispeten yeni olmakla birlikte uluslararası örgütler işte bu ihtiyacın bir sonucu olarak ortaya çıkmışlardır. Paylaşılan ve iş birliği yapılan bir Arktik'in yaratılmasına yönelik önemli bir girişim olan Arktik Konseyi de bunlardan biridir. Kuruluş yapısı itibarıyla Arktik Devletleri, Arktik yerli halkları ve Arktik'in diğer sakinleri arasında Arktik'deki sürdürülebilir kalkınma ve çevre koruma konularında iş birliği, koordinasyon ve etkileşimi teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Aldığı kararlar ve uygulamalar bağlamında karar verici değil, kararların şekillendiği bir forum olma özelliği göstermektedir.

Bu makale, Arktik Konseyi'nin geçmişten günümüze yapısını incelemekte ve Türkiye'nin Arktik Konseyi'ne gözlemci üyelik statüsü için yapmış olduğu başvurunun neden kabul edilmediğini, nasıl kabul edilebileceğini ve böyle bir üyeliğe gerçekten ihtiyacı olup olmadığını İsviçre örneği üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Makalenin iki temel hipotezi bulunmaktadır. Birincisi; Arktik Konseyi'nin kuruluşundan itibaren günümüze dek yapısının değiştiği, iklim değişikliği, çevre koruma, bölgesel jeopolitik istikrar gibi konulara değinmesi açısından küresel ölçekte önemli bir uluslararası örgüt olduğu ancak işlev olarak bir forumdan daha fazlası olmadığıdır. İkincisi; İsviçre'nin Arktik Konseyi gözlemci üyelik statüsünün, Türkiye için örnek teşkil edebileceğidir.

Anahtar Kelimeler: Arktik, Arktik Konseyi, Gözlemci Statüsü, İsviçre, Türkiye.

Arctic Council and Turkey's Forgotten Arctic Council Observer Membership Application

Abstract

The persistence of the problems of the states that go beyond their borders increases their need for international regulatory institutions. Although its place in the history of modern international relations is relatively new, international organizations have emerged as a result of this need. The Arctic Council, which is an important initiative for the creation of a shared and collaborative Arctic, is one of them. It aims to encourage cooperation, coordination, and interaction among the Arctic States, the Arctic indigenous peoples of the Arctic, and other Arctic inhabitants of the Arctic, on sustainable development and environmental protection issues in the Arctic. It is not a decision-maker in the context of the decisions and practices it takes, but a forum where decisions are shaped.

This article examines the structure of the Arctic Council from the past to the present and examines through the Swiss example why Turkey's application for observer membership status to the Arctic Council has not been accepted, how it can be accepted and whether it needs such a membership. The article has two main hypotheses. The first one is about the structure of the Arctic Council has changed since its establishment, it is an important international organization on a global scale in terms of addressing issues such as climate change, environmental protection, regional geopolitical stability, but there is nothing more than a forum as a function. Second, Switzerland's Arctic Council observer membership status can be a model for Turkey.

Keywords: the Arctic, the Arctic Council, Observer Member Status, Switzerland, Turkey.

* Bu makale; "Yeni Enerji Havzalarının Ortaya Çıkmasının Kuzey Kutbu Arktika Jeopolitik Konumuna Etkileri" konulu doktora tezinin ilgili bölümünün genişletilmiş ve yeniden düzenlenmiş hâlidir. 22 Ekim 2020 tarihinde 4'üncü Ulusal Kutup Bilimleri Çalıştayı'nda özet bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr, Genelkurmay Başkanlığı, E-Mail: onurlimon2538@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4097-303X

Geliş Tarihi: 30.10.2020 - **Kabul Tarihi:** 07.01.2021

1. Giriş

Uluslararası siyaset; askerî, siyasî, ekonomik, toplumsal, çevresel vb. dinamikler üzerinden değişebilmektedir. Bu değişim, devletleri kendi oluşturdukları uluslararası sistemde ticaret, finans, çevre, insan hakları, dış yardım, güvenlik, iklim değişikliği, göç vb. sorunlara cevap veremiyor hale getirebilir.¹ Devletlerin sınırlarını aşan bu sorunların giderek kalıcı hale gelmesi, düzenleyici kurumlara olan ihtiyacını da artırmaktadır.² Uluslararası örgütler işte bu değişimin ve ihtiyacın bir sonucu olarak ortaya çıkmışlardır. Modern uluslararası ilişkiler tarihideki yeri nispeten yeni olmakla birlikte,³ “devletlerin kendi oluşturduğu uluslararası siyasî sistemi, en azından bazı durumlarda koruyamayacak hale gelmeleri” uluslararası örgütleri oluşturan en önemli gerekçelerden biri olmuştur. Neticede devletler gibi uluslararası örgütlerinde etkileri nasıl inşa edildikleri ile ilişkilidir.⁴

Devletlerin veya hükümetler dış kuruluşların belirli bir amaca ulaşmak için küresel veya bölgesel düzeyde oluşturdukları bu yapılardan⁵ bazıları Avrupa Birliği (AB) gibi kendilerini oluşturan devletlerin üstünde ve onların dışında temsil ve yetki alanına sahipken, bazıları Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) gibi ortak güvenlik kaygısı nedeniyle devletlerin tek tek yerine getiremeyeceği bir işlevi yerine getirmek için kurulabilir. Bunların dışında ortak bir forum olmanın ötesinde bir işlevi bulunmayan uluslararası örgütlerde oluşturulabilir.⁶ Arktik Konseyi bunlardan biridir.

Dünyanın farklı bölgelerinde farklı amaçlarla birçok uluslararası örgüt oluşturulmuştur. Her bölge kendine has dinamikleri (devlet, iklim, coğrafya, insan, sınırlar vb.) içerisinde ihtiva etmektedir. Bu makaleye konu edinilen bölge olan Arktik; Kuzey Amerika, Avrupa ve Asya kıtalarının birbirlerine en yakın olduğu bölgedir. Burası, her biri birbirinden farklı sekiz egemen devletten, Arktik Okyanusu’na kıyısı olan ve “Arktik Beşlisi (A5 Devletleri)” olarak da ifade edilen Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Danimarka (Grönland ve Faroe Adaları), Kanada,

¹ Samuel Barkin, *International Organization: Theories and Institutions*, (New York: Palgrave Macmillan, 2006), 10-13.

² Cenan Çakmak, “Uluslararası Örgütler”, *Uluslararası İlişkilere Giriş*, ed. Şaban Kardaş ve Ali Balcı, (İstanbul: Küre Yayınları, 2016), 455.

³ Uluslararası örgütler hem devletlerin rızası hem de devletlerin ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturulmuştur. Ancak bu durum uluslararası örgütlerin doğrudan devletlerin bir uzantısı olduğu anlamına gelmemektedir. Bkz. Çakmak, a.g.e., 454-455.

⁴ Çakmak, a.g.e., 456.

⁵ Mehmet Hasgüler ve Mehmet B. Uludağ, *Uluslararası Örgütler*, (İstanbul: Alfa Yayınları, 2007), 19.

⁶ Çakmak, a.g.e., 457-459.

Norveç ve Rusya Federasyonu (Rusya)⁷ ile Finlandiya, İsveç ve İzlanda'nın kuzey alanlarından oluşmaktadır.⁸ Politik anlamda gerçek bir varlığı bulunmamakla birlikte, Arktik'in sınırları kullanım amaçlarına⁹ ve çalışma gruplarının faaliyet alanlarına¹⁰ göre değişiklik gösterebilmektedir. Ancak bu sınır tanımlarının hepsini kapsaması ve genel bir tanımlama olarak Arktik, 60'ıncı Kuzey paralelinin kuzeyinde kalan alanları ihtiva eden bir bölge olarak kabul edilebilir. Yaklaşık 30 milyon kilometrekarelik bir alanı ihtiva eden bu bölgenin, takriben 14 milyon kilometrekarelik kısmını karalar¹¹ ve yaklaşık 16 milyon kilometrekarelik kısmını yarı kapalı bir okyanus olma hüviyetine sahip olan Arktik Okyanusu oluşturmaktadır.¹² Mevsimsel koşullara bağlı olmakla birlikte yaklaşık dört milyon kilometrekarelik bir alan buzullarla örtülüdür. Dünyanın %6'sını oluşturan bu bölgenin toplam nüfusu dört milyon civarındadır.

Aşırı iklim koşullarına sahip olan Arktik, tarihsel akış içerisinde kuzey-güney/doğu-batı veya tam tersi insan hareketlerine sahne olmuş ve olmaya devam etmektedir. Burası, yerli halkların binlerce yıl önce yaşamlarını sürdürmeye başladığı bir bölgedir. Avcılık ve balıkçılıkla uğraşan Inuit (Eskimo)¹³ yerlilerinin buranın ilk yerli halkları olduğu

⁷ Çalışmanın bundan sonraki içeriğinde Rusya Federasyonu yerine Rusya yazımı tercih edilmiştir.

⁸ Lassi Heininen, "Küreselleşmenin Etkileri ve Dünya Siyasetinde Kuzey Kutbu'nun Yeri", *Küresel Bakışla Kutup Çağı: Çatışmalar, İşbirlikleri ve Ulusal Çıkarlar*, çev. Demet Tunçeri, ed. Harun Gümrükçü, Natalia Shulgina Şanlı, Selçuk Demirkılıncı, Aybüke İnan ve Tamer İlbuğa, (Ankara: Siyasal Kitapevi, 2015), 41.

⁹ Arktika'nın sınırları kullanım amaçlarına göre: "İklimsel Sınırlar", "Bitki Örtüsü Sınırları", "Deniz Sınırları", "Permafrost Sınırlar" ve "Astronomik Sınırlar" olmak üzere beşe ayrılmaktadır.

¹⁰ Çalışma gruplarının faaliyet alanlarına göre belirtilen sınırlar ise; "Arktika Gözetleme ve Değerlendirme Programı (Arctic Monitoring and Assessment Programme-AMAP)", "Arktika İnsani Gelişme Raporu (Arctic Human Development Report-AHDR)", "Arktika Flora ve Fauna Koruma (Conservation of Arctic Flora and Fauna-CAFF)" ve "Acil Durum Önleme, Hazırlıklılık ve Tepki Çalışma Grubu (Emergency Prevention, Preparedness and Response-EPPR)" olmak üzere dörde ayrılabilir.

¹¹ AMAP, *Amap Assessment Report: Arctic Pollution Issues*, Arctic Monitoring and Assessment Programme (Oslo: AMAP, 1998), 13, <https://www.amap.no/documents/doc/amap-assessment-report-Arctic-pollution-issues/68/>, (09.11.2017).

¹² National Geophysical Data Center, "Volumes of the World's Oceans from ETOPO1", https://ngdc.noaa.gov/mgg/global/etopo1_ocean_volumes.html, (27.11.2017). Ohotsk Denizi'nin yüzölçümü yaklaşık 1.5 milyon kilometrekaredir. Bkz. Encyclopedia Britannica, "Sea of Osthotsk", <https://www.britannica.com/place/Sea-of-Ohotsk>, (27.11.2017). Eğer Ohotsk Denizi dışarıda bırakılacak olursa deniz alanları yaklaşık 14.056 milyon kilometrekarelik bir sahayı ihtiva eder. ABD "Ulusal Kar ve Buz Veri Merkezi (National Snow and Ice Data Center-NSIDC)", Ohotsk Denizi'ni Arktika Okyanusu ile ilgili yapmış olduğu bütün değerlendirmelerindeki verilere dâhil etmektedir. Bu veriler birçok bilimsel araştırmanın referans noktası olduğundan bu husus gözden kaçırılmamalıdır.

¹³ Eskimo "çiğ et yiyecekler" anlamına gelmektedir. Yerli halklar için Eskimo denilmesinin onları üzdüğünü belirten Ebru Caymaz, onların kendilerine Inuk veya Inuit denilmesini tercih ettiklerini ifade etmektedir. Bkz. Ebru Caymaz, "Ebru Caymaz Sunumları Arktik Ekspedisyonlar ve Soğuk İklim Dalışları", *Türk Balıkadamları Kulübü*, 27 Şubat 2020, <https://www.sualtigazetesi.com/eburu-caymaz-sunumu/>, (16.03.2020).

düşünülmektedir.¹⁴ Bu yerli halklar arasında ticaret ve ekonomik bütünleşme oldukça gelişmiş ve aralarındaki münasebetler henüz bölgenin diğer kâşifler ve devletler tarafından keşfedilmesinden çok daha önce başlamıştır.¹⁵

Belirli konulara veya bölgeye ilişkin bazı istisnalar ve yerli halkların birbirleri ile geliştirdikleri iş birliklerinin dışında, Arktik'deki uluslararası iş birliği çabalarının daha çok soğuk savaş ve sonrası dönemi kapsayan girişimler oldukları söylenebilir. Bu girişimlere: “*Kutup Aylarının Korunması Anlaşması (Agreement on the Conservation of Polar Bears)*”,¹⁶ “*Barents Avro-Arktik Konseyi (Barents Euro-Arctic Council-BEAC)*”,¹⁷ “*Nordik Konseyi (Nordic Council)*”,¹⁸ “*Kuzey Boyutu (Northern Dimension)*”¹⁹ örnek olarak verilebilir. Bunlardan bir tanesi de Arktik Konseyi'dir.

Arktik Konseyi, paylaşılan ve iş birliği yapılan bir Arktik'in yaratılmasına yönelik önemli bir girişimdir.²⁰ Kuruluş yapısı itibariyle Arktik Devletleri, Arktik yerli halkları ve Arktik'in diğer sakinleri arasında Arktik'deki sürdürülebilir kalkınma ve çevre koruma konularında iş birliği, koordinasyon ve etkileşimi teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Aldığı kararlar ve uygulamalar bağlamında karar verici değil, kararların şekillendiği bir forum olma özelliği göstermektedir.

¹⁴ John McCannon, *A History of The Arctic, Nature, Exploration, and Exploitation*, (London: Reaktion Books, 2012), 27-40; Robert McGhee, *The Last Imaginary Place A Human History of the Arctic World*, (Kanada: Oxford University Press, 2005), 109-111.

¹⁵ Heininen, *Küreselleşmenin Etkileri...*, 36.

¹⁶ 1973 yılında A5 Devletleri'nin kendi aralarında Arktika'ya özgü yaptıkları ilk anlaşmadır. Bkz. Heather Exner-Pirot, “*The Return of the Arctic Five*”, 1-3, www.rcinet.ca/eye-on-the-Arctic/2015/07/23/blog-the-return-of-the-Arctic-five/, (05.01.2018).

¹⁷ 1993 yılında kurulan Barents Avro-Arktika Konseyi: Barents bölgesi ile ilgili konularda hükümetler arası bir iş birliği forumudur. Norveç'te Rusya ve Kuzey Avrupa dışişleri bakanlarının katılımıyla oluşturulmuştur. Üye ülkeler: İzlanda, Danimarka, Finlandiya, İsveç, Norveç, Rusya ve Avrupa Komisyonu'dur. Gözlemci üye ülkeler ise Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Hollanda, Polonya, Birleşik Krallık ve ABD'dir. Bkz. “*Barents Euro-Arctic Cooperation*”, <http://www.barentscooperation.org/en/About>, (25.12.2017).

¹⁸ 1995 yılında kurulan Nordik Konseyi: Danimarka, Finlandiya, İzlanda, Norveç ve İsveç'in yanı sıra Faroe Adaları, Grönland ve Aland Adaları'nı da kapsamaktadır. Nordik topluluğu, dünyada güçlü bir Nordik bölgesi için çabalamaktadır. Bölgeyi dünyanın en yenilikçi ve rekabetçi ülkelerinden biri haline getirmeyi amaçlamaktadır. Bkz. “*The Nordic Council*”, <https://www.norden.org/en/nordic-council>, (09.01.2021).

¹⁹ 1999 yılında kurulan Kuzey Boyutu: AB, Rusya, Norveç ve İzlanda tarafından kurulmuştur. 2006 yılında yenilenerek AB üyesi ülkelerin kendi ulusal kapasiteleriyle de iş birliğine katılabilmelerinin önu açılmıştır. Baltık Denizi havzasının bir parçası olan Belarus, pratikte Kuzey Boyutu ile iş birliğindedir. ABD ve Kanada gözlemci üye statüsünde olup, Kuzey Boyutu'nun amacı bölgede istikrar, esenlik ve sürdürülebilir kalkınmayı desteklemektir. Kuzey Boyutu, çevre, nükleer güvenlik, sağlık, enerji, ulaşım, lojistik, ticaret ve yatırım, araştırma, eğitim ve kültür tanıtımı gibi çok çeşitli sektörleri kapsamaktadır. Bkz. “*The Northern Dimension*”, <http://www.northerndimension.info/northern-dimension>, (25.12.2017).

²⁰ Gustav Petursson, “*Cooperation in the High North: The Case of Iceland*”, *Nordia Geographical Publications* 40, no. 4 (2011): 77, <https://nordia.journal.fi/article/view/75951>, (05.01.2018).

Bu makale, Arktik Konseyi'nin geçmişten günümüze yapısını incelemekte ve Türkiye'nin Arktik Konseyi'ne gözlemci üyelik statüsü için yapmış olduğu başvurunun neden kabul edilmediğini, nasıl kabul edilebileceğini ve böyle bir üyeliğe gerçekten ihtiyacı olup olmadığını İsviçre örneği üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Makalenin iki temel hipotezi bulunmaktadır. Birincisi; Arktik Konseyi'nin kuruluşundan günümüze yapısının değiştiği, iklim değişikliği, çevre koruma, bölgesel jeopolitik istikrar gibi konulara değinmesi açısından küresel ölçekte önemli bir uluslararası örgüt olduğu ancak işlev olarak bir forumdan daha fazlası olmadığıdır. İkincisi; İsviçre'nin Arktik Konseyi gözlemci üyelik statüsünün, Türkiye için örnek teşkil edebileceğidir.

Arktik Konseyi ile ilgili olarak mevcut akademik literatür, özellikle Arktik Konseyi'nin yapısına odaklanmaktadır.²¹ Ancak şaşırtıcı bir şekilde kuruluşundan günümüze Arktik Konseyi'nin gelişimi ve gözlemci üyelik statüsüne ilişkin hususlar yeteri kadar çalışılmamıştır. Ayrıca Türkiye'nin 2015 yılında Arktik Konseyi'ne yapmış olduğu gözlemci üyelik başvurusu ve Türkiye ile birlikte Arktik Konseyi gözlemci üyeliğine aynı yıl başvuru yapan İsviçre'nin iki yıl sonra neden üyeliğe kabul edildiğine ilişkin bir incelenme günümüze kadar yapılmamıştır. Bu makale aynı zamanda bu eksiklikleri gidermeyi hedeflemektedir. Makalenin araştırma soruları şunlardır: Arktik Konseyi nasıl oluşturulmuştur?; Arktik Konseyi nasıl bir yapılanmaya sahiptir?; Türkiye'nin Arktik Konseyi gözlemci üyelik statüsü neden kabul edilmemiştir?; Türkiye'nin gerçekten Arktik Konseyi gözlemci üyeliğine ihtiyacı var mıdır?; İsviçre, Arktik Konseyi'ne nasıl üye olmuştur? İsviçre örneği Türkiye'nin Arktik Konseyi gözlemci üyelik statüsü için bir örnek teşkil edebilir mi?; Türkiye Arktik Konseyi'ne gözlemci üye olarak nasıl kabul edilebilir?

Makalede çoğunlukla birincil kaynaklar olmak üzere ikincil kaynaklardan da yararlanılmıştır. Makaledeki bilimsel kaynaklar belgesel tarama yöntemi kullanılarak incelenmiş ve toplanmıştır. Bunlara ek olarak, Kanada Calgary Üniversitesi'nden Prof.Dr. Heather Exner-Pirot ile Arktik Konseyi ve Türkiye'nin Arktik politikası hakkında elektronik

²¹ Bu çalışmalardan en kapsamlı olanları şunlardır: Bkz. Selçuk Demirkılınc ve Ragıp Pehlivanlı, "Kuzey Kutup Bölgesi'ndeki İşbirliğinde Arktika Konseyi'nin Rolü", *2'inci Uluslararası Çin'den Adriyatik'e Sosyal Bilimler Kongresi*, (2016): 246-265; Alp Yüce Kavas, "Soğuk Savaş Sonrası Arktika Bölgesi Jeopolitiği ve Bölgesel İş Birliği Potansiyeli", *Akdeniz İİBF Dergisi*, no. 19 (2019): 25-44, <http://static.dergipark.org.tr/article-download/41d2/2676/58fa/5da46fb6449d0.pdf>, (12.01.2020); Şenay Kaya, *Kutup Bölgelerinde Egemenlik Mücadelesi ve Ekonomik Yatırım Fırsatları*, (Ankara: Kozmostar, 2020), 28-32; Aslıhan Genç, *Uluslararası Güvenlikte Arktika Bölgesi*, (Ankara: Astana Yayınları, 2021), 34-35.

posta yoluyla görüşme gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı ile iletişime geçilerek; 09 Aralık 2017 tarihinde “*Türkiye’nin Arktik Konseyi’ne nasıl gözlemci üye olabileceği ve Dışişleri Bakanlığı’nun bu süreç ile ilgili girişimlerinin neler olduğu*” ve 28 Ekim 2019 tarihinde Arktik Devletleri nezdinde Türkiye’nin ilgili Büyükelçiliklerinin günümüze kadar “*Türkiye’nin Arktik Konseyi gözlemci üyelik statüsü için hangi girişimlerde bulunulduğu*”na ilişkin sorular sorularak bilgi talebinde bulunulmuştur. Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Arktik ve kutuplar üzerine ayrıca bir masa/birim bulunmadığından Dışişleri Bakanlığı’nın isteği doğrultusunda bu bilgi talebi “*Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi’ne (CİMER)*” iletilmiştir. Makale içerisinde Dışişleri Bakanlığı ve ilgili Büyükelçiliklerin sorulara genelgeçer yanıtlar verdiği görülebilir. Bununla birlikte, Kanada (Ottova) ve Danimarka (Kopenhag) Büyükelçilikleri soruları yanıtlamıştır. Ottova Büyükelçiliği ile yapılan görüşme telefon üzerinden gerçekleştirilmiş ancak raporlaştırılmamıştır. Diğer Büyükelçiliklere (ABD, Norveç ve Rusya) yöneltilen sorular ise yanıtsız kalmıştır.

Makale altı bölüme ayrılmıştır. İlk olarak giriş bölümünde; uluslararası örgütlerin uluslararası ilişkilerdeki yerine ilişkin kavramsal bir inceleme yapılmış, Arktik ve Arktik Konseyi’ne ilişkin genel hususlara değinilmiştir. Daha sonra makalenin hipotezleri, araştırma soruları, amacı ve yöntemi ortaya konulmuş, literatürdeki eksik hususlar belirlenmiştir. İkinci bölümde; Arktik Konseyi’ne giden süreç tarihsel bir perspektiften ele alınmıştır. Üçüncü bölümde, Arktik Konseyi’nin yapısı, bu yapı içerisindeki tartışmalı noktalar ayrıntılı bir şekilde incelenmiş, Arktik Konseyi’nin gözlemci üye statüsü için başvuran devletler ile ilgili olarak belirlediği ölçütler ortaya konulmuştur. Dördüncü bölümde; Arktik Konseyi’nin yapısı kuruluşundan itibaren günümüze kadar geldiği süreç çerçevesinde ilk 10 yıllık dönem ve sonraki dönem olmak üzere iki zaman aralığı üzerinden değerlendirilmiştir. Beşinci bölümde; Türkiye’nin unutulmuş Arktik Konseyi gözlemci üyelik başvurusu incelenmiş ve gözlemci üyelik statüsünün kabulüne ilişkin siyasî ve ekonomik temel sorun alanları vurgulanmıştır. Buna ek olarak bu bölümün birinci alt başlığında; İsviçre’nin Arktik Konseyi gözlemci üyelik süreci incelenmiş, ikinci alt başlığında ise; Türkiye’nin Arktik Konseyi gözlemci üyeliği için muhtemel yol haritası İsviçre örneğinden hareketle incelenmiş ve tartışılmıştır. Sonuç bölümünde ise; makalenin temel hipotezleri ve araştırma soruları tartışılmış, Arktik Konseyi’nin dünyanın diğer bölgelerinde ortaya çıkan sorunları ele alırken dikkate alınmaya değer bir uluslararası iş birliği yaklaşımına örnek olabileceği ve Türkiye’nin Arktik Konseyi

gözlemci üyeliği olmazsa olmaz bir süreç değil, öncelikli alanlarından biri olarak değerlendirilmiştir.

2. Arktik Konseyi'ne Giden Süreç

Arktik Konseyi'nin tarihi geçmişi, küresel ölçekte çevreye yönelik duyarlılığın ve uyanışın arttığı 1980'li yılların sonları ile 1990'lı yılların başlarına kadar geri götürülebilir.²² Bu dönem aynı zamanda Arktik Devletleri arasında çevresel sorunlara yönelik ortak bir anlayışın egemen olduğu bir dönemdir. Sovyetler Birliği Genel Sekreteri Mihail Gorbaçov'un 1987 yılında yaptığı tarihi "*Murmansk Konuşması*"²³ ve sonraki yıllarda Finlandiya ve Kanada tarafından başlatılan girişimler Arktik Konseyi'ne giden sürecin mihenk taşlarını oluşturmaktadır.

Gorbaçov'un Arktik Devletleri arasında "gerçek bir barış bölgesi ve verimli bir iş birliği" çağrısı yapan bir konuşması Arktik Konseyi gibi bölgesel bir örgütün hızla gelişmesine olanak sağlamıştır. Bu bağlamda Gorbaçov'un konuşmasındaki; dünyanın kuzeyinde, "*tüm dünyanın çıkarlarının ortaklığı ve birbiriyle ilişkisi*"ne duyulan ihtiyaç,²⁴ Arktik'de "*ciddi bir askersizleşmenin tarafı olduğu*" ve Arktik'in bir "*barış bölgesi*" olması gerektiğine ilişkin hususlar önemlidir. Ayrıca Arktik kaynakları ve çevre koruma alanlarında iş birliğinin geliştirilmesi, bölgenin bilimsel keşfinin yapılması, Kuzey Deniz Rotası'nın buzkıranlar vasıtasıyla yabancı gemilere açılması, Arktik'dd nükleer silahsızlanma ve güven inşasına yönelik çabaların önemine ilişkin açıklamalar,²⁵ Soğuk Savaş ile derin bir şekilde bölünmüş uluslararası bir sistemde, Arktik'de bilim ve çevre özelinde siyasî gerilimleri azaltmaya yardımcı olmak için görece tarafsız gerekçeler olarak algılanmıştır.

Bu noktadan hareketle, Finlandiya ve Kanada tarafından diğer Arktik Devletleri nezdinde çevresel sorunlar hakkında bir dizi girişimler başlatılmıştır.²⁶ İlk defa 1989 yılında

²² Brundtland Komisyonu ve Rio Bildirgesi çevresel sorunlarla ilgili olarak yapılan ilk uluslararası toplantılardır.

²³ Mihail Gorbaçov, *Murmansk Konuşması*, çev. Süha Sert, (İstanbul: Barış Basın Yayın Sanayi, 1987).

²⁴ A.g.e., 38-40.

²⁵ A.g.e., 41-44.

²⁶ Bu istişarelerin başlatılmasında Finlandiya'nın Gorbaçov'un Murmansk konuşmasından etkilendiğini belirtmek gerekir. Bkz. Lassi Heininen, "Circumpolar International Relations and Geopolitics", *Arctic Human Development Report 2004*, 212, http://www.svs.is/static/files/images/pdf_files/ahdr/English_version/AHDR_chp_12.pdf, (01.10.2017).

Rovaniemi (Finlandiya)'de kutup toplantısı gerçekleştirilmiş²⁷ ve 1991 yılında üç yerli halk organizasyonu ile Arktik Devletleri'nin bakanlarının katıldığı hükümetler arası Arktik konferansı düzenlenmiştir. İleride Arktik Konseyi'nin kurulmasına zemin sağlayacak olan bu konferansta “*Arktik Çevre Koruma Stratejisi (Arctic Environmental Protection Strategy-AEPS)*” kabul edilmiştir.²⁸

Hukukî bağlayıcılığı olmayan ve bir çevre sözleşmesi olan AEPS, Arktik'de insan sağlığına, çevreye yönelik potansiyel tehditlere ve bu tehditlere karşı mevcut ve gelecekteki problemleri çözmek ve yönetmek için, Rusya'nın şeffaflığı dâhilinde ikili ve çok taraflı yardımlaşma ve tartışma stratejisi ortaya koymaktadır. AEPS, Arktik Okyanusu'na boşaltılan radyoaktif ve diğer tehlikeli materyallerin, bölgede yaşayan yerli halkların hava, yiyecek, buz ve su kaynaklarına verdiği zararların anlaşılmasına, temizlenmesine ve Arktik'da çevreye yönelik endişelerin giderilmesine yönelik çalışma programlarından oluşmaktadır. Bu programlar:

“1) *Arktik İzleme ve Değerlendirme Programı (The Arctic Monitoring and Assessment Program-AMAP)*; 2) *Arktik Flora ve Faunanın Korunması Programı (The Conservation of Arctic Flora and Fauna Program-CAFF)*; 3) *Arktik Okyanusu Deniz Çevresini Koruma (Protection of the Arctic Marine Environment-PAME)*; 4) *Acil Durum Önleme, Hazırlık ve Müdahale (Emergency Prevention, Preparedness and Response-EPPR)*; 5) *Sürdürülebilir Kalkınma ve Kullanım (Sustainable Development and Utilization-SDU)*”dır.²⁹

Kuruluşunun ilk yıllarında Arktik'de çevreye yönelik tehditlerin sürekli olarak değerlendirilmesi hedeflenirken, zamanla insani boyut ve sürdürülebilir kalkınma gibi konular da AEPS'nin kapsama alanına dahil edilmiştir.³⁰ Bu genişleme ve Arktik Devletleri arasında ortaya çıkan iş birliğinin bir sonucu olarak AEPS, 1996 yılında yayınlanan “*Ottawa Bildirisi*”

²⁷ Hannu Halinen, “*Arctic Council in Perspective: Moving Forward*”, *Arctic Yearbook*, ed. Lassi Heininen, (Iceland: Northern Research Forum Akureyri, 2016), 28, <http://www.Arcticyearbook.com>, (18.10.2017); Heininen, *Circumpolar International...*, 212.

²⁸ 1991 yılında Rovaniemi'de yapılan toplantıya katılan ve AEPS'yi kabul eden yerli halk organizasyonları ile Arktika Devletleri şunlardır: “*Inuit Kutup Çevresi Konferansı (Inuit Circumpolar Conference-ICC)*”, “*Sami Konseyi (Sami Council)*” ve “*Kuzeyin, Rusya Federasyonu'nun Sibirya ve Uzak Doğu Yerli Azınlıklarının Derneği (The Association of Indigenous Minorities of the North, Siberia and the Far East of the Russian Federation)*”, ABD, Danimarka, Finlandiya, İsveç, İzlanda, Kanada, Norveç ve Rusya kabul etmiştir. Bu yerli halkların oluşturdukları konferans, konsey ve derneğin Rovaniemi'deki toplantıya katıldıklarını ayrıca belirtmek gerekir. Daha fazla bilgi için bkz. EPPR, “*Ministerial Direction*”, *Emergency Prevention, Preparedness and Response-EPPR*, 1-2, <https://Arctic-council.org/eppr/reports/ministerial-direction/>, (05.01.2018).

²⁹ A.g.e., 2.

³⁰ Oran R. Young, “*The Arctic Council at Twenty: How to Remain Effective in a Rapidly Changing Environment*”, *U.C. Irvine Law Review* 6, no.99 (2016): 109, <https://scholarship.law.uci.edu/ucilr/vol6/iss1/5>, (23.12.2020).

ile “*Arktik Konseyi*”ne dönüştürülmüştür.³¹ Başlangıçta AEPS’nin mirası üzerinden mütevazı beklentiler içerisinde kurulan Arktik Konseyi kuruluşundan günümüze Arktik’de iş birliği için vazgeçilmez bir forum haline gelmiş ve Arktik’in dünya siyasetindeki önemi arttıkça, Arktik Konseyi’nin önemi de artmıştır.³²

3. Arktik Konseyi’nin Yapısı

Ottawa Bildirisi, Arktik Konseyi’nin kuruluş belgesidir. Konsey’in oluşumunda ve gelişiminde Ottawa Bildirisi’nden günümüze devam eden dinamik bir sürecin işlevselliği görülebilir.³³

³¹ Arktika Konseyi’nin kurulmasından önce AEPS çerçevesinde İkinci Bakanlar Konferansı 16 Eylül 1993 tarihinde Nuuk’ta (Grönland), Üçüncü Bakanlar Konferansı 20-21 Mart 1996 tarihinde Inuvik’de (Kanada) ve Dördüncü Bakanlık Konferansı 12-13 Haziran 1997 tarihinde Alta’da (Norveç) toplanmıştır. Dördüncü toplantı Ottawa Deklarasyonu’ndan sonra gerçekleşmiş olsa da Arktika Konseyi’nin bir toplantısı değildir. Bu konferansların Arktika Konseyi’nin oluşumuna zemin hazırlandığı belirtilmelidir. Bu konferansların detayları için sırasıyla bkz. “The Nuuk Declaration on Environment and Development in the Arctic, Nuuk, 1993”, <https://iea.uoregon.edu/MarineMammals/engine/Documents/1-0279-0287.htm>, (09.01.2021); “The Inuvik Declaration, 1996. Declaration from the Ministerial Meeting of the Arctic Environmental Protection Strategy (AEPS) held in Inuvik, Canada”, <http://library.arcticportal.org/1272/>, (09.01.2021); “Arctic Environmental Protection Strategy (AEPS) Ministerial Meeting in Alta, Norway, 1997”, <http://library.arcticportal.org/1271/>, (09.01.2021).

³² Heather Exner-Pirot, Maria Ackren, Natalia Loukacheva, Heather Nicol, Annika E. Nilsson and Jennifer Spence Article, Law and Governance, “Form and Function: The Future of the Arctic Council”, *Arctic Institute*, 2019, 2-3, <https://www.thearcticinstitute.org/form-function-future-arctic-council/>, (23.12.2020). Günümüzde Arktika, devlet merkezli ve askerî konuların egemen olduğu jeopolitik bir alandan, insan odaklı endişelerin daha fazla önem kazandığı bir bölgeye dönüşmeye başlamıştır. Bkz. Heininen, *Circumpolar International...*, 209.

³³ Young, a.g.e., 117.

Tablo 1: Arktik Konseyi'nin Yapısı³⁴

Üyeler (8)		Daimî Katılımcılar (6)	
<ul style="list-style-type: none">• ABD• Danimarka• Finlandiya• İsveç• İzlanda• Kanada• Norveç• Rusya		<ul style="list-style-type: none">• Inuit Kutup Konseyi (ICC)• Sami Konseyi (SC)• Kuzeyin, Yerli İnsanlarının Rus Derneği (RAIPON)• Uluslararası Aleut Derneği (AIA)• Arktik Athabaskan Konseyi (AAC)• Uluslararası Gwich Konseyi (GCI)	
Gözlemci Üyeler (38)		Çalışma Grupları (6)	
Gözlemci Ülkeler (13) <ul style="list-style-type: none">• Almanya• Birleşik Krallık• Hollanda• Polonya• Fransa• İspanya• Çin• İtalya• Hindistan• Güney Kore• Singapur• Japonya• İsviçre	Hükümet ve Parlamentolar Arası Kuruluşlar (13) <ul style="list-style-type: none">• ICES• IFRC• IMO• IUCN• NCM• NEFCO• NAMMCO• OSPAR Komisyonu• SCPAR• UNDP• UNEP• WMO• WNC	Sivil Toplum Örgütleri (12) <ul style="list-style-type: none">• ACOPS• AINA• AWRH• CCU• IASC• IASSA• IUCH• IWGIA• NF• Oceana• UArctic• WWF	<ul style="list-style-type: none">• ACAP• AMAP• CAFF• EPPR• PAME• SDWG Diğer Bağlı Ortaklıklar <ul style="list-style-type: none">• Görev Güçleri• Uzman Grupları

Tablo 1’de Arktik Konseyi’nin günümüzdeki mevcut yapısı görülmektedir. Buna göre Arktik Konseyi’nin üye sayısı sekiz, daimî katılımcı sayısı altı, gözlemci ülke sayısı ile hükümet ve parlamentolar arası kuruluşların sayısı 13, sivil toplum örgütlerinin sayısı 12, çalışma gruplarının sayısı altı ve Konsey’e bağlı ek çalışmalar yürüten diğer bağlı ortaklıkların sayısı ise ikidir.

Ottawa Bildirisi, toplam dokuz maddeden oluşmakta ve Arktik Konseyi’nin genel ilkeleri ve işlevleri hakkında bilgiler içermektedir.³⁵ 1’inci maddesinde; Arktik Konseyi’nin yüksek seviyeli bir forum olarak oluşturulduğu vurgulanmıştır. Bunun dışında, Arktik

³⁴ Tablo çalışmanın yazarı tarafından hazırlanmıştır. Bkz. Arctic Council, “Who is The Arctic Council?”, <https://arctic-council.org/en/>, (05.02.2020); Arctic Council, *About Us...*, 1; Arctic Council, *Arctic Council...*, 1-3; Arctic Council, *Observers...*, 1-3.

³⁵ Ottawa Bildirisi’nin tam metni için bkz. Arctic Council, “Declaration on The Establishment of Arctic Council”, 1-4, https://oaarchive.Arctic-council.org/bitstream/handle/11374/85/EDOCS-1752-v2/ACMMCA00_Ottawa_1996_Founding_Declaration.PDF?sequence=5&isAllowed=y, (05.01.2018).

Devletleri arasında iş birliği, Arktik yerli halklarının ve diğer Arktik sakinlerinin Arktik meselelerine katılımı ile Arktik’de sürdürülebilir kalkınma ve çevrenin korunması konularında koordinasyon ve etkileşiminin sağlanmasına ilişkin hususlar belirtilmiştir. Daha önce AEPS bünyesinde faaliyetlerini yürüten AMAP, CAFF, PAME ve EPPR programları Arktik Konseyi’nin yapısına dâhil edilmiş, SDU ise daha sonra “*Sürdürülebilir Kalkınma Çalışma Grubu (Sustainable Development Working Group-SDWG)*” olarak Konsey’in çalışma grupları arasında yer almıştır.³⁶ Burada en dikkat çekici olan, askerî güvenlikle ilgili konuların Arktik Konseyi’nin kapsamı dışında bırakılmış olmasıdır.³⁷ Heather Exner-Pirot’a göre bu durum; “*dünyanın diğer bölgelerindeki jeopolitik gerginliklerin bölümlere ayırılmasına ve bölgeye özgü konularda iyi iş birliğinin devam etmesine izin verdiği için olumlu olmuştur*”.³⁸ Böylelikle küresel siyasette son zamanlarda yaşanan gerginliklerden Arktik Konseyi içerisinde kaçınılabilmektedir.³⁹

Ottawa Bildirisi’nin 2’inci maddesinde; Arktik Devletleri’nin tamamının, diğer bir ifadeyle ABD, Danimarka, Finlandiya, İsveç, İzlanda, Kanada, Norveç ve Rusya’nın, Arktik Konseyi’ne üye devletler olduğu belirtilmiştir.⁴⁰ Daha önce AEPS üyesi olan yerli halklar organizasyonlarından Inuit Kutup Çevresi Konferansı (ICC),⁴¹ Sami Konseyi (SC) ve Kuzeyin, Rusya Federasyonu’nun Sibiry ve Uzak Doğu Yerli Azınlıklarının Derneği (RAIPON)⁴² Arktik Konseyi’nde daimî katılımcılar olarak tanımlanmıştır.⁴³ Zamanla, 1998 yılında “*Uluslararası Aleut Derneği (The Aleut International Association-AIA)*”, 1999 yılında “*Arktik Athabaskan Konseyi (The Arctic Athabaskan Council-AAC)*” ve 2000 yılında “*Uluslararası Gwich Konseyi (Gwich’in Council International-GCI)*” kurulmuş ve Arktik Konseyi’ne daimî

³⁶ Bkz. Arctic Council, *Declaration on The Establishment...*, 1; Arctic Council, “*Arctic Council: A Background*”, 1, https://oaarchive.Arctic-council.org/bitstream/handle/11374/2076/2017-09-25_Arctic_Council_Backgrounder_PRINT_VERSION_NO_LINKS.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (05.01.2018).

³⁷ Askerî konuların Arktika Konseyi’nin kapsamı dışında bırakılmasına ilişkin olarak bkz. Ottawa Bildirisi’nin 1’inci maddesinin dipnotu, Arctic Council, *Declaration on The Establishment...*, 1.

³⁸ Prof. Dr. Heather Exner-Pirot ile elektronik posta yoluyla yapılan görüşme, 22 Nisan 2019.

³⁹ Exner-Pirot vd., a.g.e., 3.

⁴⁰ Bkz. Arctic Council, *Declaration on The Establishment...*, 2.

⁴¹ “*Inuit Kutup Çevresi Konferansı (Inuit Circumpolar Conference-ICC)*” daha sonra “*Inuit Kutup Konseyi (The Inuit Circumpolar Council-ICC)*” olarak adlandırılmıştır. Bkz. Arctic Council, “*About Us*”, 1, <http://www.arctic-council.org/index.php/en/about-us>, (05.01.2018).

⁴² “*Kuzeyin, Rusya Federasyonu’nun Sibiry ve Uzak Doğu Yerli Azınlıklarının Derneği*” daha sonra “*Kuzeyin, Yerli İnsanlarının Rus Derneği (The Russian Association of Indigenous Peoples of the North (RAIPON))*” olarak adlandırılmıştır. Bkz. Arctic Council, *About Us...*, 1.

⁴³ Arctic Council, *Declaration on The Establishment...*, 2.

katılımcılar olarak kabul edilmişlerdir.⁴⁴ Burada dikkat çeken bir nokta, daimî katılımcı olarak belirlenen yerli halklar organizasyonlarının sayısının her zaman üye devletlerin sayısından az olacağı belirtilmiş olmasıdır.⁴⁵ Nitekim Arktik’de Arktik Konseyi’ne daimî katılımcı olan yerli halklar organizasyonlarından daha fazla sayıda organizasyon bulunmaktadır. Dikkat çeken diğer bir nokta ise, AEPS’de üye olarak bulunan üç yerli halklar organizasyonunun, Ottawa Bildirisi’nde diğer üç yerli halklar organizasyonları ile birlikte Arktik Konseyi’ne daimî üye olarak değil, daimî katılımcı olarak kabul edilmesi ve yerli halklar organizasyonlarında belirtilen “*halklar*” terimi kullanılmasının, “*uluslararası hukukta bu terime uygulanan haklara ilişkin herhangi bir etkiye sahip olarak yorumlanmayacağı*”nın belirtilmiş olmasıdır.⁴⁶ Mevcut durumda, Arktik Konseyi’ndeki her seviyede alınan karar, daimî üye olan bu sekiz Arktik Devleti ve altı daimî katılımcı organizasyonun katılımıyla gerçekleşmektedir.⁴⁷

Daimî katılımcı olarak kabul edilen yerli halklar organizasyonlarının sayısının her zaman daimî üye devletlerin sayısından az olacağı kabul edildiğinden,⁴⁸ üye sayısı sekiz olan Arktik Konseyi’ndeki daimî katılımcıların sayısı hali hazırda altı olduğundan en fazla iki yerli halk organizasyonunun daha daimî katılımcı olarak kabul edilme ihtimalinden söz edilebilir. Bununla birlikte Arktik Konseyi’nde her seviyede alınan kararlar, üye olan bu sekiz Arktik Devleti ve altı daimî katılımcı organizasyonun katılımıyla gerçekleştiğinden, daimî katılımcı statüsünün, Konsey’deki Arktik yerli halklarına aktif katılım ve tam danışma sağlamak üzere oluşturulduğu da söylenebilir.

Ottawa Bildirisi’nin 3’üncü maddesinde; Arktik Konseyi’nin Konsey’in çalışmalarına katkıda bulunabileceği belirlenen bölge dışı devletlere, hükümetler ve parlamentolar arası organizasyonlara, küresel ve bölgesel sivil toplum kuruluşlarına gözlemci statüsünde açık olduğu belirtilmiştir. Kuruluşundan günümüze kadar Arktik Konseyi’nde gözlemci üyelik statüsü kabul edilen 13 devlet sırasıyla; Almanya, Birleşik Krallık, Hollanda, Polonya, Fransa,

⁴⁴ Bu yerli halk organizasyonları hakkında daha fazla bilgi için bkz. Arctic Council, “*Aleut International Association (AIA)*”, 1, <http://www.Arctic-council.org/index.php/en/about-us/permanent-participants/aia>, (06.01.2018); Arctic Council, “*Gwich’in Uluslararası Konsey (GCI)*”, 1-2, <http://www.Arctic-council.org/index.php/en/about-us/permanent-participants/gci>, (06.01.2018); Arctic Council, “*Arctic Athabaskan Council (AAC)*”, 1-2, <http://www.Arctic-council.org/index.php/en/about-us/permanent-participants/aac>, (06.01.2018)0” .

⁴⁵ Arctic Council, *Declaration on The Establishment...*, 2.

⁴⁶ Bkz. 2’inci maddenin dipnotu (dipnot 2), Arctic Council, *Declaration on The Establishment...*, 2.

⁴⁷ Arctic Council, “*Observers*”, 1, <http://www.Arctic-council.org/index.php/en/about-us/Arctic-council/observers>, (05.01.2018).

⁴⁸ Arctic Council, *Declaration on The Establishment...*, 2.

İspanya, Çin, İtalya, Hindistan, Güney Kore (Kore Cumhuriyeti), Singapur, Japonya ve İsviçre'dir.⁴⁹ İsteyen her ülke, hükümetler ve parlamentolar arası organizasyonlar vb. gözlemci üyelik statüsü için Arktik Konseyi'ne başvuruda bulabilir. Bunun için Ottawa Bildirisi'nden ayrı olarak yedi ölçüt belirlenmiştir:

*“1) Ottawa Deklarasyonu'nda belirtilen amaçları kabul etmek ve desteklemek; 2) Arktik Devletleri'nin Arktik'deki egemenlik haklarını ve yetki alanlarını tanımak; 3) Arktik Devletleri'nin egemenliği, egemenlik hakları ve Arktik'in sınırlarının tanınması ve BMDHS'nin Arktik Okyanusu için kapsamlı bir hukukî çerçeve ve Arktik Okyanusu'nun yönetilmesinde sağlam bir temel oluşturduğunu kabul etmek; 4) Arktik yerli halklarının ve diğer halkların değerlerine, kültürüne ve geleneklerine saygı göstermek; 5) Arktik yerli halklarının ve kalıcı üyelerin çalışmalarına politik bağlılık göstermenin yanında finansal yetenekleri de sergilemek; 6) Arktik Konseyi'nin çalışmalarıyla ilgili uzmanlık ve ilgi sergilemek; 7) Arktik Konseyi'ne üye ülkelerle ve kalıcı üyelerle iş birliğine giderek Arktik çalışmalarına somut ilgi ve yetenek göstermek”.*⁵⁰

Gözlemci üye ülkeler, Arktik Devletleri veya daimî katılımcılar aracılığıyla Arktik'e ilişkin projeler önerebilmektedir. Ancak Konsey'in çıkarlarını yönetmek üzere atanan “Üst Düzey Arktik Yetkilileri (Senior Arctic Officials -SAO)” tarafından aksine karar verilmedikçe, gözlemcilerin herhangi bir projeye yaptıkları mali katkılar Arktik Devletleri'nin finansmanını aşamayacağı belirtilmektedir⁵¹. Gözlemci üyelikle ilgili olarak yanlış veya eksik bilinen ve göz ardı edilen bir husus; Arktik Konseyi gözlemci üyelik süresinin sınırsız olduğu bilgisidir.⁵² Hâlbuki Arktik Konseyi tarafından her dört yılda bir, gözlemci statüsü verildiği tarihten itibaren gözlemci ülkelerin gözlemci statüsüne olan ilgilerini olumlu bir şekilde yeniden göstermeleri gerektiği açıkça belirtilmiştir. Bu bağlamda, gözlemcilerin gözden geçirileceği Bakanlar toplantısından en geç 120 gün önce Başkanlık, Arktik Devletleri'ne ve daimî katılımcılara akredite edilmiş tüm gözlemcilerin bir listesini ve Arktik Konseyi'nin çalışmaları ile ilgili

⁴⁹ Gözlemci üye olarak kabul edilen devletlerin kabul edildikleri yıl ve toplantılar: Almanya, Birleşik Krallık, Hollanda ve Polonya 1998 yılı Iqaluit Bakanlar toplantısı; Fransa, 2000 yılı Barrow Bakanlar toplantısı; İspanya, 2006 yılı Salekhard Bakanlar toplantısı; Çin, İtalya, Hindistan, Güney Kore (Kore Cumhuriyeti), Singapur ve Japonya, 2013 yılı Kiruna Bakanlar toplantısı; İsviçre, 2017 yılı Fairbanks Bakanlar toplantısında kabul edilmişlerdir. Bu devletlerden Almanya, Birleşik Krallık, Hollanda, Polonya ve Japonya aynı zamanda Ottawa Bildirisi'nin imza töreninde yer almıştır. Bkz. Arctic Council, *Observers...*, 2.

⁵⁰ Arctic Council, *Observers...*, 2. Ayrıca 2013 yılı Kiruna Bakanlar Toplantısı'nda “Arktika Konseyi Bağlı Ortaklar Gözlemci Kılavuzu” resmi olarak kabul edilmiştir. Bkz. Arctic Council, “Arctic Council Observer Manual For Subsidiary Bodies”, 1-16, https://oaarchive.Arctic-council.org/bitstream/handle/11374/939/EDOCS-3020-v1B-Observer-manual-with-addendum-finalized_Oct2016.PDF?sequence=8&isAllowed=y, (06.01.2018).

⁵¹ Arctic Council, *Observers...*, 2.

⁵² Arctic Council, “Arctic Council Rules of Procedure”, Kiruna, İsveç, 15 Mayıs 2013, 14, https://oaarchive.Arctic-council.org/bitstream/handle/11374/940/2015-09-01_Rules_of_Procedure_website_version.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (16.12.2017).

faaliyetleri hakkında güncel bilgileri iletmektedir.⁵³ Burada Arktik Konseyi'nin 20 yılı aşkın tarihinde hiçbir gözlemci ülkenin statüsünü iptal etmediği ancak Konsey'e katılmak isteyen devletlerin daha fazla artması durumunda, Arktik Konseyi'nin bu uygulamayı yeniden gözden geçirme ihtimalinin olduğu da söylenebilir.⁵⁴ Arktik Konseyi'ne gözlemci üye olarak kabul edilen devletler Arktik Konseyi'nin yan kuruluşlarının toplantılarına Konsey Başkanı'nın iznine bağlı olarak, Arktik Devletleri ve daimî katılımcılardan sonra açıklama yapma, yazılı bildiri sunabilme ve tartışılan konular kapsamında görüş beyan edebilme hakkına sahiptirler. Bunun dışında gerçekleşen Bakanlık toplantılarına yalnızca yazılı ifadeler gönderebilmektedirler. Ayrıca gözlemci üyelerin öncelikle çalışma grupları düzeyinde Konsey'e katılımlarıyla katkıda bulunacakları belirtilmiştir.⁵⁵ Bu çalışma grupları, AEPS kapsamında oluşturulan AMAP, CAFF, PAME ve EPPR dışında günümüzde SDWG ve “*Arktik Atık Eylem Programı (Arctic Contaminants Action Program-ACAP)*”ndan oluşmaktadır.⁵⁶ Bunların dışında Konsey ayrıca belirli bir işi yapmak için görev gücü veya uzman grubu kurabilmektedir.⁵⁷

Ottawa Bildirisi'nin 4'üncü maddesinde; Arktik Konseyi'nin iki yılda bir Arktik Konseyi ile ilgili konularda koordinasyonu sağlamak için toplanması gerektiği belirtilmiştir.

⁵³ A.g.e., 13.

⁵⁴ Sebastian Knecht, “New Observers Queuing Up: Why the Arctic Council should Expand and Expel”, *Arctic Institute*, 20 Nisan 2015, 2-3, <https://www.theArcticinstitute.org/new-observers-queuing-up/>, (26.05.2019). Özellikle Çin'in Arktika'daki artan etkinliğine karşı ABD'nin Çin'e karşı bu konuyu gündeme getirebileceği düşünülebilir.

⁵⁵ Arctic Council, *Observers...*, 1.

⁵⁶ Bu çalışma gruplarından: AMAP, Arktika çevresi, ekosistemi ve insan nüfusu dışında kirlilik ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine yönelik hükümetleri desteklemek amacıyla bilimsel tavsiyelerde bulunmaktadır; CAFF, Arktika yaşam kaynaklarının sürdürülebilirliğinin sağlanması ve Arktika biyolojik çeşitliliğin korunmasını ele almaktadır; EPPR, Arktika çevresinin korunması için olası tehlikelere veya kirliliklere karşı acil müdahale çalışmaları yürütmektedir; PAME, Arktika Okyanusu deniz çevresinin korunması ve sürdürülebilirliğine ilişkin çalışmalarda bulunmaktadır; SDWG, Arktika'da sürdürülebilir kalkınmayı ilerletmek ve Arktika topluluklarının tamamının koşullarını iyileştirmek için çalışmaktadır; son olarak ACAP, emisyon ve kirliliğin azaltılması için ulusal eylemleri teşvik ve destekleme mekanizması olarak işlev görmektedir. Arktika Konseyi'ne bağlı çalışma grupları hakkında daha fazla bilgi almak ve bu çalışma gruplarının resmi internet sitelerine erişim için bkz. Arctic Council, *Arctic Council...*, 1-2.

⁵⁷ Örnek olarak; 2017-2019 yılları arasında Arktika Konseyi dönem başkanlığını yürüten Finlandiya'nın başkanlığı sırasında “*Arktika Deniz İşbirliği Görev Gücü (Task Force on Arctic Marine Cooperation-TFAMC)*” ve “*Arktika'da Geliştirilmiş Bağlantı Üzerine Görev Gücü (Task Force on Improved Connectivity in the Arctic-TFICA)*” olmak üzere iki görev gücü grubu ve “*Siyah Karbon ve Metan ile İlgili Eylem Çerçevesinin Uygulanmasına Destek Veren Uzman Grubu (Expert Group in Support of Implementation of the Framework for Action on Black Carbon and Methane-EGBCM)*” olmak üzere bir uzman grubu faaliyet yürütmektedir. EGBCM uzman grubu, 2015 yılında Iqaluit Bakanlar toplantısında kurulmuştur. Amacı, Arktika Konseyi'nin Siyah Karbon ve Metan Üzerindeki Eylem Çerçevesi'nin uygulanmasının ilerlemesini düzenli olarak değerlendirmek ve politika yapımcıları bilgilendirmektir. Daha fazla bilgi için bkz. Arctic Council, “*Expert Group on Black Carbon and Methane*”, 1, <https://oarchive.arctic-council.org/handle/11374/1936>, (05.01.2018).

Arktik Konseyi kurulduğunda daimî bir sekretarya oluşturul(a)madığından Ottawa Bildirisi'nin 5'inci maddesinde; Sekretarya'nın Arktik Devletleri arasında sırayla değiştirilmesi kararlaştırılmış, 6'ncı maddesinde; ilk iş olarak Arktik Konseyi ve çalışma gruplarının toplantıları için usul kurallarının kabul edilmesi, 7'nci maddesinde; Arktik Konseyi'nde "kararların üye devletlerin oy birliği" ile alınacağı ve son olarak 9'uncu maddesinde; Arktik Konseyi'nin "programlarının ve ilgili yapılarının finansmanını düzenli olarak gözden geçireceği" belirtilmiştir.⁵⁸ Böylelikle Sekretarya görev ve yeri iki yılda bir Arktik Konseyi dönem başkanlığıyla değiştirilmiştir. Değişen başkanlıklar döneminde Norveç, Danimarka ve İsveç, başkanlık süreleri boyunca Sekretarya görev ve yerini paylaşmak üzere ortak bir mutabakat sağlamıştır.⁵⁹ Bu dönemde geçici Sekretarya'ya ev sahipliği yapan Norveç Kutup Enstitüsü'nün (Tromsø) 2011 yılında yapılan Nuuk Bakanlar Toplantısı'nda daimî Sekretarya olması kararlaştırılmış ve 2013 yılından itibaren Arktik Konseyi Sekretarya'sı faaliyete başlamıştır. Burada Sekretarya ile dönem başkanlığının birbirinden farklı olduğunu belirtmek gerekir. Sekretarya'nın amacı, Arktik Konseyi'nin faaliyetlerine idari, kurumsal, iletişim, ulaşılabilirlik vb. konularda genel destek sağlamaktır.⁶⁰ Sekretarya dışında, Ottawa Bildirisi'nin 8'inci maddesinde belirtilen ve AEPS kapsamında oluşturulan "Yerli Halkların Sekretaryası (The Indigenous Peoples' Secretariat)"nın Arktik Konseyi çerçevesinde devam edeceği belirtilmiştir.⁶¹ Eğer Arktik Konseyi Sekretaryası üzerinde daimî üyelerin etkinliği düşünülecek olursa, yerli halklar organizasyonlarının Arktik Konseyi içinde etkinliğinin gündem belirleme ölçeğinde azaldığı söylenebilir. Sekretarya'dan farklı olarak Arktik Konseyi Başkanlığı Arktik Devletleri arasında her iki yılda bir değişmektedir. Bu değişim iki yılda bir yapılan Arktik Konseyi Bakanlık toplantılarında gerçekleşmektedir.⁶² Konseye başkanlık eden ilk ülke Kanada (1996-1998) olmuştur. Bunu sırasıyla ABD, Finlandiya, İzlanda, Rusya, Norveç, Danimarka ve İsveç izlemiştir. Başkanlıkların ikinci döngüsü ise 2013 yılında

⁵⁸ Arctic Council, *Declaration on The Establishment...*, 3.

⁵⁹ Norveç, 2006-2009, Danimarka, 2009-2011 ve İsveç 2011-2013 yılları arasında geçici Sekretarya görevini üstlenmiştir. Bkz. Arctic Council, "About the Arctic Council", 1-2, <https://arctic-council.org/en/about/>, (09.01.2021).

⁶⁰ A.g.e., 2.

⁶¹ Arctic Council, *Declaration on The Establishment...*, 4.

⁶² Arktika Konseyi'nin günümüze kadar yapmış olduğu başkanlık toplantılarının tarihi ve yeri sırasıyla şöyledir: 17-18 Eylül 1998 Iqaluit-Kanada; 13 Ekim 2000 Barrow-Alaska-ABD; 10 Ekim 2002 Inari-Finlandiya; 24 Kasım 2004 Reykjavik-İzlanda; 26 Ekim 2006 Salekhard-Rusya; 29 Nisan 2009 Tromsø-Norveç; 27 Mayıs 2010 Kopenhag-Danimarka; 12 Mayıs 2011 Nuuk-Grönland-Danimarka; 15 Mayıs 2012 Stockholm-İsveç; 15 Mayıs 2013 Kiruna-İsveç; 24 Nisan 2015 Iqaluit-Kanada; 11 Mayıs 2017 Fairbanks-ABD.

başlamıştır. 2017-2019 yılları arasındaki dönem için Arktik Konseyi Başkanlığı'nı Finlandiya yaparken, 2019-2021 yılları için sıra İzlanda'dadır.⁶³ Arktik Konseyi bir forum olduğundan Konseyin hiçbir programlama bütçesi bulunmamaktadır. Tüm projeler veya inisiyatifler bir veya daha fazla Arktik Devleti tarafından desteklenmektedir. Bazı projeler için ise diğer kuruluşlardan da destek alınabilmektedir.⁶⁴

4. Arktik Konseyi'nin Gelişimi

Kuruluş yapısı itibariyle hukukî bir bağlayıcılığı bulunmayan Arktik Konseyi'nin ilk on yılının (1996-2006) kendi yapısını sağlamlaştırılmayla geçtiği söylenebilir.⁶⁵ Henüz AEPS'nin Arktik Konseyi'ne dönüşüm aşamasında, Arktik Devletleri arasında Konsey'in kapsamı üzerinden görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Kanada kapsamlı bir Arktik Konseyi kurulmasından yana olurken, ABD, Konsey'in daha kısıtlı olmasından yana tavır benimsemiş ve uluslararası bir örgüt niteliği taşımasına karşı çıkmıştır.⁶⁶ Nihayetinde kurulan Konsey'inde kurucu bir antlaşma olmaksızın bir bildiriyle oluşturulmuş olması dikkat çekmektedir.⁶⁷

Arktik Konseyi'nin ikinci on yılı (2007-2016) ve günümüze kadar olan dönem, Arktik dışı devlet ve organizasyonların (sivil toplum, araştırma vb.) ilgisinin arttığı bir dönemdir. Bunda 2007 yılında Arktik Okyanusu'ndaki buzullarda görülen istisnai erime, kıyıdan uzakta olan yeni enerji havzalarının gündeme gelmesi ve deniz geçiş yollarının daha fazla erişilebilir olmasının etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca Rusya'nın 2007 yılında Arktik Okyanusu deniz tabanına diktiği Rus bayrağını hatırlamak gerekir. Arktik'e artan küresel ilgi, doğal olarak tartışma formu haline gelen Arktik Konseyi'ne olan ilgiyi ve gözlemci üye statüsündeki başvuruları da arttırmaktadır. Başvurular, Birleşmiş Milletler (BM) uzman kuruluşları da dâhil olmak üzere hükümetler ile bilimsel ve savunma örgütlerinden gelmiştir.⁶⁸

Arktik Konseyi için en büyük sorun gözlemcilerin meselesi olmuştur. Tüm üye ülkeler, Konseyi güçlendirme ihtiyacı üzerinden anlaşmaya vardıklarından gözlemciler üzerinde herhangi bir anlaşma da yapılamamıştır. Ancak daimî katılımcılar, Konsey'deki seslerini azaltmaktan korkan gözlemcilerin sayısının artması konusunda temkinli davranmışlardır. Nasıl

⁶³ Arctic Council, *Arctic Council...*, 2.

⁶⁴ A.g.e., 3. Bu konuda ayrıca bir değerlendirme için bkz. Young, a.g.e., 108.

⁶⁵ Halinen, a.g.e., 29.

⁶⁶ Exner-Pirot, a.g.e., 6.

⁶⁷ A.g.e., 6-7.

⁶⁸ Halinen, a.g.e., 29-30.

ki Arktik Konseyi'nde daimî katılımcıların daimî üyelerin sayısını aşamayacağı belirtilmişse daimî katılımcılar da gözlemci üye devletlerin sayısının daimî üyeler ve daimî katılımcıların sayısını aşmaması gerektiğini ileri sürmektedir.⁶⁹ Tablo 1'de gözlemci üye devlet sayısının toplam 13, üye ve daimî katılımcıların toplam sayısının ise 14 olduğu görülmektedir. Böyle bir koşulun kabul edilmesi durumunda Arktik Konseyi gözlemci üyelik statüsü için yalnızca bir kontenjan bulunmaktadır. Ancak daimî katılımcıların bu arzusunun daha kuruluş belgesinde yerli halkların BM tarafından kabul edilen "halk" kavramının yarattığı haklardan mahrum bırakıldığı Arktik Konseyi'nde kabul görmesi çok da mümkün görünmemektedir.

Arktik Konseyi'nin Konsey ve çalışma grupları, görev gücü ve uzman grupları, Arktik üzerinde kuruluşundan günümüze kadar önemli çalışmalar ve değerlendirmelerde bulunmuştur. Faaliyet yelpazesi çevresel gündemden bilimsel araştırmaya, deniz alanlarından ve yasal olarak bağlayıcı sözleşmelere kadar dikkatli ve istikrarlı bir şekilde genişlemiştir. Bu bağlamda, Arktik Konseyi görünüşte bir forum olmanın ötesinde 2011, 2013 ve 2017 yıllarında Arktik Devletleri arasında yasal bağlayıcılığı olan üç önemli anlaşmayı kabul etmiştir.⁷⁰

Bu anlaşmalardan 2011 yılında kabul edilen "Arktik'de Havacılık ve Denizcilik Arama ve Kurtarma İş Birliği Anlaşması (Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic (Arctic SAR Agreement))", 2013 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu, Arktik'de arama ve kurtarma operasyonları konusunda uluslararası bir görev gücü oluşturulmasına yönelik bir anlaşmadır. Anlaşma, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) çerçevesinde yapılmış, 1979 yılında kabul edilen "Uluslararası Denizcilik Arama ve Kurtarma Sözleşmesi (International Convention on Maritime Search and Rescue (SAR Convention))" ve 1944 yılında kabul edilen "Chicago Sözleşmesi (Chicago Sözleşmesi)" kapsamında Arktik Konseyi'nin yükümlülükleri belirtilmiştir. Ayrıca Anlaşma da arama ve kurtarma sahalarının kapsadığı alanlar, Arktik Devletleri'nin toprakları, iç suları ve karasuları olarak vurgulanmıştır. Oluşturulan arama kurtarma merkezlerinde Arktik

⁶⁹ A.g.e., 30.

⁷⁰ Nikolas Sellheim, Leilei Zou ve Osamu Inagaki, "Legal Arctopia? How Arctic Governance Express A Better World", *Arctic Yearbook*, ed. Lassi Heininen, (Iceland: Northern Research Forum Akureyri, 2017), 419-420, <https://arcticyearbook.com/arctic-yearbook/2017/2017-scholarly-papers/236-legal-arctopia-how-arctic-governance-expresses-a-better-world>, (09.01.2021); Arctic Council, "Agreements", 1, <https://www.arctic-council.org/index.php/en/our-work/agreements>, (21.12.2018).

Devletleri'ne hava ve deniz alanlarında tek tek ve ikili kurtarma alanları coğrafi koordinat sistemiyle belirlenmiştir.⁷¹

2013 yılında kabul edilen “*Arktik’deki Deniz Petrol Kirliliğine Karşı Hazırlıklı Olma ve Müdahale İşbirliği Anlaşması (Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic)*” ile BMDHS çerçevesinde ve 1990 yılında kabul edilen “*Petrol Kirliliğine Hazırlık, Müdahale ve İş Birliği Sözleşmesi (International Convention on Oil Pollution Preparedness, Response and Cooperation)*” ve 1969 yılında kabul edilen “*Petrol Kirliliği Kazalarına Açık Denizlerde Müdahale Sözleşmesi (International Convention Relating to Intervention on the High Seas in Cases of Oil Pollution Casualties)*” kapsamında Arktik Konseyi'nin yükümlülükleri belirlenmiştir. Bu Anlaşma, Anlaşma'ya taraf olan bir devletin kendi iç sularını, kara sularını, münhasır ekonomik bölgesini (MEB), kıta sahanlığını ve topraklarının sınırlarını da içerecek şekilde, egemenlik haklarını veya yargı yetkisini kullandığı herhangi bir deniz alanına tehdit oluşturan (petrol kirliliği) olaylarla ilgili olarak uygulanmaktadır. Petrol kirliliğine karşı coğrafi koordinat sistemine ve deniz alanlarına (balıkçılık) göre yetkilendirilme yapılmıştır. Anlaşma'da uygulanacak genel ilke “*kirleten öder*” olarak benimsenmiştir.⁷²

Son olarak 2017 yılında kabul edilen “*Uluslararası Arktik Bilimsel İş Birliği Geliştirme Anlaşması'nda (Agreement on Enhancing International Arctic Scientific Cooperation)*” diğerlerinde olduğu gibi BMDHS hükümlerine bağlı kalınmıştır. Arktik hakkındaki bilimsel bilginin geliştirilmesi, etkililiği ve verimliliğinin sağlanabilmesi için bilimsel etkinliklerdeki iş birliğinin artırılması amaçlanmaktadır. Bilimsel iş birliğinin yapılacağı coğrafi alanlar 62° Kuzey enleminin kuzeyinde kalan (açık denizler dâhil) alanlar olarak belirlenmiştir. Bu alanlar, Arktik Devletleri için tek tek isimlendirilerek belirtilmiş ve Arktik Devletleri arasındaki

⁷¹ Daha fazla bilgi için bkz. “Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic”, 1-20, https://oaarchive.Arctic-council.org/bitstream/handle/11374/531/EDOCS-3661-v1-ACMMDK07_Nuuk_2011_SAR_Search_and_Rescue_Agreement_signed_EN_FR_RU.PDF?sequence=5&isAllowed=y, (25.01.2018).

⁷² Anlaşmanın 2'inci Maddesinde petrol: “ham petrol, fuel oil, çamur, petrol atığı ve rafine edilmiş ürünler de dâhil” edilerek tanımlanmıştır. Petrol kirliliği olayı ise bir veya daha fazla devleti kapsayan ve acil müdahale veya acil müdahale gerektiren durumlar olarak belirtilmiştir. Daha fazla bilgi için bkz. “Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic”, 1-11, https://oaarchive.Arctic-council.org/bitstream/handle/11374/529/EDOCS-2067-v1-ACMMSE08_KIRUNA_2013_agreement_on_oil_pollution_preparedness_and_response_in_the_arctic_format_ted.PDF?sequence=5&isAllowed=y, (25.01.2018).

herhangi bir kara veya deniz hakkının sınırlandırılmasını engellemeyeceği vurgulanmıştır.⁷³ Burada dikkat çeken bir nokta, belirlenen alanların aynı zamanda yakıt tüketimi ve ömrü bakımından uydular açısından verimli olan yörüngelere uygun uydu fırlatma alanları olduğudur.⁷⁴

Arktik Konseyi'nin kabul etmiş olduğu bu üç yasal bağlayıcı Anlaşma, Konsey'in karar verici değil kararların şekillendirildiği bir forum olma özelliğini değiştirmemektedir. Ancak kuruluşundan günümüze dek geldiği nokta açısından değerlendirildiğinde Arktik Konseyi, Arktik'de gelişen, etkinliği artan ve hukukî sınırlamalar oluşturabilen bir yapı görünümündedir. Arktik Konseyi yapısı itibariyle belki mükemmel bir bölgesel yönetim merkezi değildir. Ancak Arktik'de kapsayıcılığı en geniş ve en iyi bölgesel yönetim ağının merkezi olduğu söylenebilir.

5. Türkiye'nin Unutulan Arktik Konseyi Gözlemci Üyelik Başvurusu

Arktik'e artan küresel ilgi, doğal olarak bir tartışma formu haline gelen Arktik Konseyi'ne olan ilgiyi ve gözlemci üyelik statüsü için de başvuruları arttırmaktadır. Üye, gözlemci üye ve çalışma grupları üzerinden değerlendirildiğinde bir sonuca bağlanabilmesi noktasında, Arktik Konseyi için sorun alanlarından birinin gözlemci üyelik başvuruları olduğu söylenebilir. Kuruluşu itibariyle Arktik Konseyi'nde yer alan tüm üye ülkeler, Konseyi güçlendirme ihtiyacı üzerinden anlaşmaya vardıklarından, gözlemci üye olarak kabul edilecek ülkeler hakkında üyelerin ortak karar almaları dışında herhangi bir kısıtlama veya engel şartı bulunmamaktadır.

Türkiye kamuoyunda pek fazla yer bulmayan (neredeyse hiç yer almayan) ve bir ölçüde unutulan Arktik Konseyi gözlemci üyelik statüsü için Türkiye ilk defa 2015 yılında Arktik

⁷³ "Agreement on Enhancing International Arctic Scientific Cooperation", 1-18, <https://oarchive.Arctic-council.org/handle/11374/1916>, (25.01.2018).

⁷⁴ Uzayda bulunan gök cisimleri yörüngelerin kararlılığını sahip oldukları çekim kuvvetiyle bozmaktadır. Ekvator çizgisi arasındaki açı 63.4° ve 116.6° olan iki yörünge yakıt tüketimi ve ömrü bakımından uydular açısından verimlidir. 63° Kuzey ve Güney enlemlerinde olan bu bölgeler, Alaska'nın büyük bir kısmını, Grönland'ın doğu sahillerini, Kanada ve Sibirya'nın kuzeyi ile Antarktika kıtasının bir kısmını kapsamaktadır. Mevcut koşullar altında fırlatma için ulaşım bakımından en uygun olan yerler Alaska ve Sibirya'nın kuzey kesimleridir. Bkz. Everett C. Dolman, "Uzay Çağında Jeostrateji: Astropolitik Bir Çözümleme", *Jeopolitik, Strateji ve Coğrafya*, çev. Tuğrul Karabacak, ed. Colin S. Gray ve Geoffrey Sloan, (Ankara: ASAM Yayınları, 2003), 138. Örneğin; Rusya'nın Plesetsk bölgesi bu amaçla kullanılmaktadır. Küresel iklim değişikliğine bağlı olarak Arktika'nın sahip olduğu saha genişliği uzay jeopolitiği açısından stratejik bir alan olarak ortaya çıkmaktadır.

Konseyi'ne başvuru yapmıştır.⁷⁵ Aynı yıl Arktik Konseyi'ne gözlemci üyelik başvurusunda bulunan diğer ülkeler/örgütler; AB, İsviçre, Moğolistan ve Yunanistan'dır.⁷⁶ 2015 yılında Iqaluit'te (Kanada) düzenlenen Arktik Konseyi toplantısına bu ülkelerin/örgütlerin gözlemci üyelik başvuruları değerlendirilmiş ancak hiçbirinin başvurusu kabul edilmemiştir (bkz. Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1: Arktik Konseyi Toplantısı⁷⁷

* Fotoğraf 2015 yılında Iqaluit (Kanada)'te düzenlenen Arktik Konseyi toplantısına aittir.

11 Mayıs 2017 tarihinde ABD başkanlığında Fairbanks'te (Alaska) düzenlenen 10'uncu Arktik Konseyi bakanlar toplantısında ise yalnızca İsviçre, Arktik Konseyi'ne gözlemci üye

⁷⁵ Knecht, a.g.e., 2-3; Ayrıca bkz. İlknur İnam, Eda Ünal ve Mesut Koçak, "Arktik Bölgesi ve Yürütülen Çalışmalar, Türkiye'nin Kutup Çalışmaları", *Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi* 358, (2018): 41-43, http://anahtar.sanayi.gov.tr/Files/Pdfs/anahtar_ekim_2018.pdf, (05.06.2019).

⁷⁶ Knecht, a.g.e., 2-3.

⁷⁷ Camille Escude ve Joel Plouffe, "How the Arctic Council Sets the Tone for International Cooperation", *Arctic Deeply*, 01 Mayıs 2017, <https://www.newsdeeply.com/arctic/articles/2017/05/01/how-the-arctic-council-sets-the-tone-for-international-cooperation>, (18.08.2020).

olarak kabul edilmiştir.⁷⁸ AB, Moğolistan, Türkiye ve Yunanistan'ın talepleri ise günümüze kadar kabul görmemiştir. Arktik Konseyi tarafından gözlemci üyelik başvurusunda bulunan ülkelerin neden üyeliğe kabul edilmediğine ilişkin Konsey tarafından yayınlanan resmi bir yayın/rapor bulunmamaktadır.

Burada gözlemci üyelik statüsünün kabulüne ilişkin iki temel sorun alanından söz edilebilir. Bunlardan birincisi; Arktik Konseyi üye devletleri ile gözlemci üyelik statüsü için başvuru yapan devletler arasında yaşanan siyasî anlaşmazlıklar, ikincisi ise; gözlemcilerin Arktik'e yönelik somut ilgilerini (bilimsel, ekonomik vb.) iyileştirmeden/geliştirmeden gözlemci üyelik için başvuruda bulunmalarındır. Bu bağlamda, Arktik Konseyi'ne gözlemci üyelik statüsü için başvuruda bulunan herhangi bir devlet veya örgüt, Konsey'in gözlemci üyelik statüsü için belirlediği yedi ölçütü yerine getirirse bile gözlemci üyelik başvurusu veto edilebilir. Örneğin Kanada, AB'nin uyguladığı fok balığı ürünlerini yasaklamayı dayatmasına karşılık AB'nin gözlemci üyeliğine karşı çıkmıştır. Kanada'nın Konsey başkanlığını yürüttüğü 2013-2015 yılları arasında bu sorun aşılrsa da Ukrayna Krizi nedeniyle AB'nin başvurusu konusunda bir fikir birliği sağlanamamıştır. Burada Rusya'nın AB'nin gözlemci üyeliğine karşı çıktığı söylenebilir.⁷⁹ Bununla birlikte, Moğolistan, Türkiye ve Yunanistan'ın Arktik çıkarlarını ve Arktik Konseyi'nin çalışmalarıyla ilgili uzmanlıklarını uygulamada ne kadar gösterdikleri de tartışmalıdır.⁸⁰ Bu tartışmanın dışında, Avrupa'nın kalbinde denize kıyısı olmayan bir ülke olmasına rağmen İsviçre'nin Arktik Konseyi'ne gözlemci üyelik süreci aynı zamanda Türkiye'nin Arktik Konseyi'nde gözlemci üyelik statüsü kazanabilmesi için bir örnek oluşturabilir.

5.1. İsviçre'nin Arktik Konseyi Gözlemci Üyelik Süreci

İsviçre'nin Arktik'e ve Arktik Konseyi'ne yönelik ilgisi ve bağlantısı neredeyse tamamen bilimsel faaliyetler ile sınırlıdır. Ülke her ne kadar uzun yıllardan beri Arktik'de ve Arktik Konseyi Çalışma Grupları'nda kendi bilim insanları aracılığı ile çeşitli araştırmalar ve

⁷⁸ İsviçre Arktika Konseyi'ne en son gözlemci üye olan devlettir. Bkz. Arctic Council, *Observers...*, 2.

⁷⁹ AB'nin Arktika Konseyi gözlemci üyeliği 2009, 2011, 2013 ve 2015 yıllarında düzenlenen Arktika Konseyi toplantılarında kabul edilmemiştir. Bkz. Sebastian Knecht, "New Observers Queuing Up: Why Arctic Council should Expand - and Expel", *Arctic Institute*, 20 Nisan 2015, 1-4, <https://www.theArcticinstitute.org/new-observers-queuing-up/>, (26.05.2019).

⁸⁰ Türkiye'nin kutuplardaki bilimsel ayak izinin Moğolistan ve Yunanistan ile kıyaslanamayacak kadar gelişmiş olduğu görülebilir.

bilimsel faaliyetler yürütüyor olsa da politika yapıcılarının Arktik'e yönelik ilgileri oldukça yenidir. Bu ilginin artmasında, Arktik'in artan jeopolitik önemi, yeni deniz geçiş yollarının açılması (Kuzey Deniz Rotası, Kuzeybatı Geçidi vb.), petrol ve maden yataklarının erişilebilir hale gelmesi, yeni balıkçılık alanlarının kullanılabilir olması ve Arktik'e uzak olan Çin, Japonya ve Singapur gibi ülkelerin bölgeye yönelik ilgileri etkili olmuştur.⁸¹

İsviçre günümüze kadar herhangi bir Arktik strateji ve politika belgesi yayınlamamış olsa da 2015 yılında yayınladığı Arktik bilim belgesi, ülkenin Arktik'deki bilimsel faaliyetlere verdiği değeri göstermesi bakımından önemlidir.⁸² Ülke buzul ve kar araştırmalarının öncü ülkelerinden biri olup, Alpler ve kutup bölgelerinin benzerliklerini öne çıkararak, özellikle iklim değişikliği konusunda sahip olduğu uzmanlığını kutup araştırmaları için de kullanmaktadır.⁸³ Örneğin; Arktik'de olduğu gibi Alpler'deki sıcaklıkta küresel ortalamanın neredeyse iki katı kadar hızlı yükselmektedir.⁸⁴

İsviçre'nin kutup çalışmaları/politikaları “*İsviçre Federal Dışişleri Bakanlığı (Federal Department of Foreign Affairs-FDFA)*”, bünyesinde “*Sektörel Dış Politikalar Bölümü (Sectoral Foreign Policies Division-SFPD)*” aracılığı ile yürütülmektedir. Bu bölüm FDFA bünyesindeki Amerika, Asya ve Pasifik, Orta Doğu ve Kuzey Afrika gibi diğer bölümlerle verimli iş birliği ve koordinasyonu sürdürmektedir. Dış politikada bütüncül bir yaklaşım (iklim değişikliği, çevre, eğitim vb. konular dâhil edilerek) benimseyen SFPD, İsviçre'yi çeşitli Arktik forumlarında siyasî düzeyde temsil etmekte ve İsviçre'nin 2017 yılından beri gözlemci statüsüne sahip olduğu Arktik Konseyi toplantılarına katılımını sağlamaktadır. SFPD dört bölüme ayrılmaktadır. Bunlar: “1) *Finansal İşler*; 2) *Ekonomik İşler*; 3) *Sürdürülebilirlik, Çevre, Enerji ve Sağlık*; 4) *Eğitim, Bilim, Ulaşım ve Uzay*”dır. Bunlardan Eğitim, Bilim, Ulaşım ve Uzay Bölümü, İsviçre'yi uzay ve bilim, kutup ve ulaşım ile ilgili konularda Arktik Konseyi

⁸¹ Swiss Federal Institute for Forest, Snow and Landscape Research (WSL), “*Involvement in the Arctic*”, 1-3, <https://www.wsl.ch/en/publicationssearch/diagonal-the-wsl-magazine/focus/cold/involvement-in-the-arctic.html>, (09.07.2020).

⁸² Swiss Federal Department of Foreign Affairs, “*Swiss Polar Research Pioneering Spirit, Passion and Excellence*”, Bern, 2015, 1-36, https://www.eda.admin.ch/dam/eda/en/documents/publications/Science/Schweizer_Polarforschung_EN.pdf (07.08.2020).

⁸³ Swiss Federal Department of Foreign Affairs, “*Switzerland Obtains Observer Status in the Arctic Council*”, <https://www.admin.ch/gov/en/start/documentation/media-releases.msg-id-66698.html>, (07.07.2020).

⁸⁴ Arctic Council, “*New Observer: Switzerland*”, *Arctic Council News*, 03 Ekim 2017, 1-2, <https://arctic-council.org/en/news/new-observer-switzerland/>, (06.07.2020).

ve “Avrupa Uzay Ajansı (*European Space Agency-ESA*)” gibi ikili ve çok taraflı organlarda temsil etmektedir.⁸⁵

FDFFA, Arktik’e olan ilgisini ve bağlantısını yedi başlık altında toplamıştır. Kısaca bunlar: 1) Arktik gibi İsviçre’nin tabiat özelliklerinin buzul çağları ile şekillendiği, Arktik’in bilimsel keşfinin İsviçre için özel bir öneme sahip olduğu, 2) İsviçre dağ ikliminin Arktik ile benzerlik taşıdığı, bu durumun insanların sürekli değişen bir çevreyle başa çıkmalarını ve kültürlerini sürekli olarak şekillendirmelerine olanak sağladığı; 3) İsviçre’nin Arktik araştırmalarının 19’uncu yüzyıla dayanan uzun bir geleneğe sahip olduğu ve iklim değişikliğine ilişkin konularda önemli katkı sağladığı; 4) İsviçre’nin Arktik Devletleri ile uzun bir çalışma geçmişi olduğu ve bu durumun bilimsel iş birliğine olanak sağladığı; 5) Uluslararası müzakerelerde İsviçre’nin liderliğinin iklim değişikliği, kirletici maddelerin taşınması vb. konularda önemli olduğu; 6) İsviçre’nin köklü bir denizcilik mevcudiyeti olduğu, BMDHS ve “Uluslararası Denizcilik Örgütü (*International Maritime Organization-IMO*)” çerçevesinde akdedilen tüm önemli sözleşmeleri onayladığı; 7) İsviçre birliğinin (dayanışmasının) uluslararası forumlarda yerli halkların meseleleri için güçlü bir savunuculuğa yol açtığı, “*BM Yerli Halkların Hakları Bildirgesi’nin (The UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples)*” yerli halklar ve yerel topluluklar için çok önemli olduğudur.⁸⁶ Böylelikle İsviçre, kendisi ile Arktik arasındaki paralellikleri ortaya koymakta, bilimsel ayak izi ve uluslararası iş birliğine olan bağlılığını açıkça ifade etmektedir. Bu noktada, İsviçre’nin 2017 yılı öncesi Arktik Konseyi’ne gözlemci üyelik adaylığı, ülkenin barışçıl uluslararası iş birliği ve bilimsel araştırma kapasitesinin bir parçası olarak değerlendirilebilir.

SFPD Başkanı Büyükelçi Stefan Estermann İsviçre’nin Arktik’e olan ilgilerini; Arktik’in barışçıl bir şekilde yönetilen ve herkesin yararına ve bilimsel araştırmalara açık bir alan olarak kalmasıyla ilgilendiklerini açıklayarak ifade etmiştir. Ayrıca Alpleri “*üçüncü kutup*” olarak tanımlaması ve ülkesinin Arktik’e olan ilgisini permafrost, buz ve buzullar üzerine yapılan araştırmalara dikkat çekerek, FDFFA gibi 19’uncu yüzyıla kadar geri götürmesi

⁸⁵ Swiss Federal Department of Foreign Affairs, “*Sectoral Foreign Policies Division*”, <https://www.eda.admin.ch/eda/en/fdfa/fdfa/organisation-fdfa/directorates-divisions/directorate-political-affairs/asa.html>, (08.07.2020).

⁸⁶ The Swiss Federal Institute for Forest, Snow and Landscape Research (WSL), 1-4, “*Observer Status to the Arctic Council: Switzerland’s Candidature*”, <https://arcticportal.org/images/swiss-arctic-council-brochure.pdf>, (08.07.2020).

önemlidir.⁸⁷ Bu tarihsel ve bilimsel yaklaşıma, bilim insanları tarafından 1912 yılında Grönland'ın batıdan doğuya doğru geçilmesi ve ayrıca Grönland ve Svalbard Takımadaları'ndaki İsviçre kamp ve araştırma istasyonlarında yürütülen bilimsel projeler örnek olarak verilebilir.⁸⁸ Bunlara ek olarak, FDFA “*Arktik Politikaları Koordinatörü (Coordinator of Arctic Policies)*” Büyükelçi Stefan Flückiger, İsviçre'nin Arktik Konseyi gözlemci üyeliğine neden ve nasıl kabul edildiğine ilişkin olarak; İsviçre'nin “*Dikey Arktik Ulusu (Vertical Arctic Nation)*” olduğu,⁸⁹ İsviçre dış politikasının temel görevlerinden birinin “*İsviçre ekonomisini teşvik etmek*” olduğu ve Arktik Konseyi'nde gözlemci statüsüne sahip olmanın bu açıdan da fayda sağladığı ve İsviçre'nin hammadde ticareti yapan şirketler için önemli bir yer olduğu şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Ayrıca Arktik'de gelecekte politikacıların bu tür şirketlerle görüşmeler yapmaya ve sürdürülebilirlik açısından düzenleyici bir rol üstlenmeye çalışacağını ifade etmiştir.⁹⁰ Konuşmasındaki en dikkat çekici noktalardan biri; AB, Türkiye ve Yunanistan'ın Arktik Konseyi gözlemci üyelik statülerinin kabul edilmediği bir dönemde İsviçre'ye Arktik Konseyi gözlemci üyelik statüsünün verilmesini “*büyük bir takdir göstergesi*” olarak değerlendirmiş olmasıdır. Dikkat çeken diğer bir nokta ise; İsviçre'nin Arktik Konseyi gözlemci üyelik statüsü için başvurusunun Arktik'de herhangi bir toprak iddiasında bulunmadığı ve dahası güvenilir bir uluslararası ortak olduğunun bilindiği için kabul edildiğini belirtmesi ve Arktik Konseyi üye devletlerini İsviçre araştırmalarının yüksek kalitesine ikna edebildiklerini açıklamasıdır.⁹¹ Burada İsviçre'nin Arktik Konseyi gözlemci üyeliğine giden sürecin 2015 yılı sonrasında dış politika önceliklerinden bir olarak kabul edildiği söylenebilir. Ancak Flückiger'in İsviçre'nin Arktik'de herhangi bir toprak iddiasında bulunmadığı ve güvenilir bir uluslararası ortak olarak görüldüğü şeklindeki açıklaması, Arktik Konseyi'ne gözlemci üyelik statüsü için başvuruda bulunan ancak statüsü henüz kabul edilmeyen Türkiye gibi diğer ülkelerin Arktik'de toprak iddiasında bulunduğu şeklinde yersiz, temelsiz ve sorunlu bir anlam da ortaya çıkarabilmektedir.

⁸⁷ Arctic Council, “Interview With Arctic Council Observer: Switzerland”, *Arctic Council News*, 06 Temmuz 2020, 1-2, <https://arctic-council.org/en/news/interview-with-arctic-council-observer-switzerland/>, (08.07.2020).

⁸⁸ Swiss Federal Department of Foreign Affairs, *Swiss Polar...*, 7.

⁸⁹ Arctic Council, “New Observer...”, 2.

⁹⁰ Swiss Federal Institute for Forest, Snow and Landscape Research (WSL), *Involvement in the...*, 2-3.

⁹¹ A.g.e., 3.

5.2. Türkiye İçin Yol Haritası

Türkiye için İsviçre örneği, İsviçre'nin Arktik Konseyi gözlemci üyelik sürecinin bilimsel ve siyasî olarak iki sacayağını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, İsviçre'nin kutuplar özelinde bilimsel ayak izinin 19'uncu yüzyıla kadar geriye götürülebildiği ve Arktik Konseyi çalışma grupları ile uzun süredir birlikte çalıştığı, buna karşılık Arktik'e yönelik siyasî yaklaşımının oldukça yeni olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktadan hareketle, Türkiye'nin neden Arktik Konseyi gözlemci üyeliğine kabul edil(e)mediği? sorusu, aynı zamanda nasıl gözlemci üye olunabileceğinin de cevabı olabilir.

İsviçre örneğinden hareketle bu sorunun bilimsel ve siyasî olmak üzere iki cevabı, ancak ihtiva ettiği kapsam ve pratikler açısından çok yönlü çabalar/girişimler gerektirdiği söylenebilir. Burada ifade edilen bilimsel alan; Türkiye'nin Arktik Konseyi çalışma grupları (AMAP, CAFF ve EPPR gibi) ve görev güçleri, uzman grupları gibi diğer bağlı ortaklıklarla yürüttüğü faaliyetleri ve bağımsız bilimsel araştırmaları, siyasî alan ise; Türkiye'nin Arktik Devletleri ile geliştirdiği ikili ilişkileri ve Dışişleri Bakanlığı bünyesinde kutup çalışmalarının çok yönlü ele alınması konularını ihtiva etmektedir. Her iki alanda doğrudan Arktik Konseyi'ne gözlemci üye olabilmek için belirlenen yedi ölçütü bağlantılı olacaktır. Özellikle; *“Arktik Konseyi'nin çalışmalarıyla ilgili uzmanlık ve ilgi sergilemek; Arktika Konseyi'ne üye ülkelerle ve kalıcı üyelerle iş birliğine giderek, Arktika çalışmalarına somut ilgi ve yetenek gösterilmesi”* ile doğrudan ilişkilidir.⁹² Burada Türkiye'nin *“Arktik çalışmalarıyla ilgili Arktik çıkarlarını ve uzmanlıklarını”* göstermeye uygun olup olmadığının hâlihazırda belirgin olmadığı söylenebilir. Ayrıca gözlemci üyelik statüsünün Arktik Konseyi gündeminde çok fazla yer alması, bireysel başvurularla ilgili siyasî uyuşmazlık ve ülkelerin ilk olarak Konsey çalışmalarına olan bağlılıklarını arttırmadan başvuruda bulunmaları, Arktik Konseyi'nin gözlemcilerin sayısının artmasında genel bir tereddüt yaşamasına neden olmaktadır.⁹³ Bütün bunlar gerçekleşse bile gözlemci üyelik statüsü için Arktik Devletleri'nden hiçbirinin o ülkenin gözlemci üyelik başvurusuna itiraz etmemesi gerekmektedir. Unutulmaması gereken önemli bir nokta da Arktik Konseyi gözlemci üyelik süresinin sınırsız olmadığıdır.

⁹² Arctic Council, *Observers...*, 2.

⁹³ Knecht, a.g.e., 3.

Kutup çalışmaları oldukça yeni olan Türkiye'nin, açıkçası Arktik Konseyi gözlemci üyelik başvurusu, ne Türkiye'nin kutup araştırmalarına duyduğu devlet merkezli bir ilginin tezahürü, ne de kurumsal ve çok yönlü bir dış politikanın ürünüdür. Örneğin; makalenin yazarı tarafından Türkiye Dışişleri Bakanlığı'na Türkiye'nin Arktik Konseyi gözlemci üyeliği ile ilgili olarak; 09 Aralık 2017 tarihinde *“Türkiye'nin Arktika Konseyi'ne nasıl gözlemci üye olabileceği ve Dışişleri Bakanlığı'nın bu süreç ile ilgili girişimlerinin neler olduğu”*na ilişkin bilgi talebinde bulunulmuş, 02 Şubat 2018 tarihinde bu soruya cevaben; *“Ülkemizin Arktik Konseyi'ne gözlemci statüsüyle üye olması hakkında Konsey üyesi ülkeler nezdinde 2011 Haziran ayından bu yana ilgili Büyükelçiliklerimizce girişimlerde bulunulmaktadır. Gözlemci üyelik başvurumuza dair gelişmeler yakından takip edilmeye devam edilmektedir.”* denilmiştir.⁹⁴ Cevap yeterince açıklayıcı bulunmadığı için 28 Ekim 2019 tarihinde Dışişleri Bakanlığı'na Arktik Devletleri nezdinde Türkiye'nin ilgili Büyükelçilikleri'nin günümüze kadar *“Türkiye'nin Arktik Konseyi gözlemci üyelik statüsü için hangi girişimlerde bulunduğu”*na ilişkin bilgi talebinde bulunulmuştur. Kasım 2019 tarihinde ilgili Büyükelçilikler'den Ottawa Büyükelçiliği tarafından; *“Kanada'nın Türkiye'nin Arktik Konseyi gözlemci üyelik statüsüne karşı olmadığı”*, Kopenhag Büyükelçiliği tarafından ise; Türkiye'nin 2015 yılında Arktik Konseyi'ne gözlemci üyelik statüsü için yapmış olduğu başvurunun yenilenmesine karar verildiği belirtilerek:

“Büyükelçiliğimizce de son olarak 2018 yılında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığımız ile İstanbul Teknik Üniversitesi Kutup Araştırmaları Uygulama Araştırma Merkezi koordinasyonunda hazırlanan ve kutuplar alanındaki faaliyetlerimiz içeren dosya çerçevesinde Danimarka makamları nezdinde destek girişiminde bulunulmuştur.” denilmiştir.⁹⁵

Moskova (Rusya), Oslo (Norveç) ve Vaşington (ABD) Büyükelçiliklerinden herhangi bir yanıt gelmemiştir. 2021 yılına kadar geçen süre içerisinde Türkiye'nin Arktik Konseyi gözlemci üyelik sürecindeki en somut girişimlerden birinin Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 2018 yılında Türkiye'nin Arktik Konseyi gözlemci üyelik statüsü için başvurunun

⁹⁴ Dışişleri Bakanlığı, Denizcilik, Havacılık ve Hudut Genel Müdür Yardımcılığı (DHGY) ile Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) üzerinden yapılan görüşme, 02 Şubat 2018.

⁹⁵ Kopenhag Büyükelçiliği ile Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) üzerinden yapılan görüşme, 13 Kasım 2019.

yenilenmesinin Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen bir raporla tavsiye edildiği bilinmektedir.⁹⁶ Hâlihazırda, Türkiye'nin Büyükelçilikler nezdinde yürüttüğü girişimler sınırlı ve yetersiz olmakla birlikte, Türkiye'nin Arktik Konseyi üyeliğinin bir dış politika hedefi olarak yürütülmesi, bu bağlamda, Arktik'e yönelik bilimsel ve siyasî girişimlerin belirgin bir çerçeveye oturtulması gerektiği söylenebilir.

Türkiye'nin kutup çalışmalarının ivme kazanması bakımından 2014 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) bünyesinde kurulan “*Kutup Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin (PolReC)*”⁹⁷ özellikle Antarktika özelinde kutup programlarını 2017 yılından itibaren Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı uhdesinde yürütmeye başlaması,⁹⁸ Türkiye'nin kutup araştırma ve politikalarının kurumsal bir şekle bürünmesinde etkili olmuştur. Bu bağlamda, Türkiye'nin kutuplardaki bilimsel ayak izinin yıllar içerisinde geliştiği, birçok bilimsel yayın ve saha araştırmasının gerçekleştiği ve gerçekleşmeye devam ettiği görülebilir. Bunlara ek olarak, Türkiye İsviçre örneğinde olduğu gibi Arktik Konseyi uzman ortaklıkları ve çalışma gruplarına olan ilgisini geliştirebilir. Türkiye'nin Arktik özelinde ve kutuplar genelinde siyasî girişiminin önemli bir ayağı Dışişleri Bakanlığı bünyesinde bölgeye yönelik özel bir büyükelçi veya temsilci görevlendirilmesi olabilir.⁹⁹ Ayrıca Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı uhdesinde yürütülen Kutup araştırmalarının İsviçre örneğinde olduğu gibi Dışişleri Bakanlığı bünyesinde kurulacak ana bir merkezle (Arktik-Antarktika Başkanlığı, Kutup Başkanlığı gibi) bağlantılı olması ve birlikte koordineli çalışılması düşünülebilir. Netice itibariyle, kutuplarda yaşanan gelişmeler coğrafyadan ve dış politikadan bağımsız olmayacaktır. Ancak İsviçre örneğinde olduğu gibi Türkiye ancak bilimsel alanda yeterliliğini ortaya koyduğu müddetçe,

⁹⁶ İnam ve Koçak, a.g.e., 42-43. Burada Türkiye'nin Arktika Konseyi gözlemci üyelik süreciyle ilgili olarak Dışişleri Bakanlığı ile yapılan görüşme ve yazışmalarda ne konu ile ilgilenen bir birim, masa veya muhatap bulunmadığını belirtmek gerekir.

⁹⁷ “*İTÜ PolRec*”, <http://www.polarresearch.center/>, (24.11.2017). Bunun dışında Prof.Dr. Bayram Öztürk ve Osman Atasoy'un çabalarını ve girişimlerini ayrıca hatırlamak gerekir. Bu konuda kapsamlı bir değerlendirme için bkz. Bayram Öztürk, *Neden Antarktika?*, (İstanbul: E Yayınları, 2015).

⁹⁸ Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, “Ulusal Kutup Bilim Programı (2018-2022)”, *Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü*,

https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/2204/bstb_btgm_ukbp_kitapcik_195x265_final.pdf, (16.04.2019).

⁹⁹ Örneğin; Aralık 2011 tarihinde Arktika Konseyi gözlemci üyelik statüsü için başvuruda bulunan Singapur, 15 Mayıs 2013 tarihinde İsviçre'de düzenlenen Kiruna Bakanlar toplantısında gözlemci üyeliğe kabul edilmeye kadar, Ocak 2012 tarihinde Büyükelçi Kemal Siddique'yi Arktika işleri için özel elçisi olarak atanmıştır. Bkz. Ian Storey, “Singapore and the Arctic: Tropical Country, Polar Interests”, ed. Vijay Sakhuja ve Kapil Narula, *Asia and the Arctic Narratives, Perspectives and Policies*, (Singapore: Springer Geology, 2016), 69.

siyasî girişimlerin Arktik Devletleri ile ikili ilişkiler ve bölge politikası geliştirme bağlamında bir anlam ifade edebileceği söylenebilir.

6. Sonuç

Birçok yönden uluslararası bir örgüt görünümüne sahip olan Arktik Konseyi; yerli halkların BM'nin tanımladığı halkların hakkına sahip olmadığı, yerli halkların temsil edilmesi bağlamında önemli ancak söylemlerin uygulamaya dönüşme noktasında büyük ölçüde göz ardı edildiği, gözlemci üyelerin söz hakkının çok sınırlı olduğu ancak Rusya ile Batı arasında yer alan ve iklim değişikliği, çevre koruma, bölgesel jeopolitik istikrar gibi konulara değinmesi açısından küresel ölçekte önemli yapılanmadır. Asya ve Avrupa devletlerinin ilgisi bunu doğrulamakla birlikte, bir forumdan daha fazlası olmayan Arktik Konseyi'nin mevcut koşullar altında küresel bir güç olduğunu söylemek de çok mümkün değildir. Hatırlanacağı üzere Arktik Konseyi'nin bağımsız bir karar verme yetkisi ya da Arktik Devletleri'nin taahhütlerini dikkate alma yetkisi de bulunmamaktadır. Mutabakata dayalı bir kuruluş olarak, faaliyetlerinin karmaşıklığı, politika girişimlerindeki en düşük ortak paydayı yansıtması bağlamında nispeten düşüktür.

Kuruluşundan günümüze geldiği nokta açısından değerlendirildiğinde Arktik Konseyi'nin Arktik'de gelişen, etkinliği artan ve hukukî sınırlamalar oluşturan bir yapıya dönüştüğü söylenebilir. Askerî konuların Konsey'in yapısı dışında bırakılmış olması, Arktik Devletleri'nin bir araya gelebilmesini sağlaması bağlamında önemlidir. Ancak Arktik'de askerî güvenlikle ilgili konuların küresel iklim değişikliğine bağlı olarak gelecekte ortaya çıkabilecek gereksinimler ve zorunluluklar bağlamında Arktik Konseyi'nin gündeminde yer alabileceği, bu durumda bölgenin güvenli, emniyetli ve sürdürülebilir kalkınması için hayati önem taşıyan diğer önemli konuların mevcut iş birliğini bozabileceği düşünülebilir.

Öngörülebilir bir gelecekte Konsey'in etkililiğini korumak için Arktik'in küresel iklim değişikliği, artan uluslararası ilgi, yeni kaynaklar (enerji, maden, balıkçılık vb.) vb. değişen koşullarına hızlı bir şekilde uyum sağlaması gerekebilir. Bu bağlamda Konsey'in çalışmalarından sorumlu olan Arktik Devletleri'nin bu gereksinimleri anlama ve bunlara göre hareket etme yeteneği daha fazla önem kazanacaktır. Arktik Konseyi örneği günümüzde sadece Rusya ve ABD gibi küresel güçlerin bir araya gelebildiği bir uluslararası iş birliği yaklaşımını göstermemekte, aynı zamanda dünyanın diğer bölgelerinde ortaya çıkan sorunları ele alırken

dikkate alınmaya değer bir uluslararası iş birliği yaklaşımını örneklemeye devam etmektedir. Bu bağlamda, Doğu Akdeniz’de askerî konulara ilişkin hususlar gündem dışında bırakılarak kıyıdaş bütün ülkelerin içinde yer aldığı, gözlemci üyeler ve çalışma gruplarının dahil edildiği Arktik Konseyi gibi “Doğu Akdeniz Konseyi veya Forumu” oluşturulması düşünülebilir.

Türkiye’nin Arktik Konseyi’ne gözlemci üyelik statüsü için yapmış olduğu başvurunun neden kabul edilmediğinin ve nasıl kabul edilebileceğinin açık ve basit bir cevabı bulunmamaktadır. Ancak bu cevap, Türkiye’nin Arktik’e yönelik siyasî ve bilimsel yeterlilikleriyle ilişkilendirilebilir. Türkiye’nin bölgeye yönelik yaklaşımı Exner-Pirot’un ifadesiyle; “iklim değişikliğinin etkisini hafifletme ve Arktika’daki bilimsel faaliyetlere dünya vatandaşı olarak” yaklaşmak olabilir. Ancak bu süreç daha önce ifade edildiği üzere çok yönlü ve bütüncül bir çalışma süreci gerektirmektedir. Makale içerisinde her ne kadar İsviçre örneğinin Türkiye’nin Arktik Konseyi gözlemci üyelik statüsü için bir örnek teşkil edebileceği belirtilmiş olsa da Türkiye siyasî olarak Arktik Konseyi üye devletleri ile İsviçre örneğinden farklı olarak çok daha karmaşık bir ilişki ağına sahiptir.

Türkiye, Rusya’dan aldığı S-400 hava savunma sistemleri nedeniyle ABD’nin yaptırımlarıyla karşı karşıyadır.¹⁰⁰ Rusya ile Suriye’nin İdlib bölgesinde birlikte çalışabilse de Libya’da doğrudan bir anlaşmazlık içerisinde. Bu örnekler, Kanada’nın Türkiye’nin Suriye’nin güneyinde başlattığı “Barış Pınarı Harekâtı” nedeniyle silah satışını askıya alması vb. ile artırılabilir. Bu bağlamda, Türkiye, İsviçre örneğinde olduğu gibi Arktik’de bilimsel ayak izini genişletse bile, siyasî anlamda gözlemci üyelik statüsünün ABD, Kanada ve Rusya gibi devletler tarafından Türkiye ile Arktik dışında yaşanan gelişmelere bağlı olarak kabul edilmeyeceği söylenebilir. Buna rağmen Türkiye’nin İsviçre örneğinde olduğu gibi Dışişleri Bakanlığı bünyesinde bölgeye yönelik bütüncül (göç, iklim değişikliği, yerli halklar vb.) yaklaşımlar benimsemesi ve bir büyükelçi/özel elçi görevlendirmesinin Türkiye’nin Arktik ve kutup meselelerine yaklaşımında bir motivasyon sağlayacağı ve bölgeye yönelik girişimlerinde dinamik ve üretken bir süreci beraberinde getireceği söylenebilir.

Türkiye’nin gerçekten Arktik Konseyi gözlemci üyeliğine ihtiyacı var mıdır? sorusunun cevabının; İsviçre örneğinden hareketle Türkiye’nin dış politikasının temel görevlerinden biri

¹⁰⁰ ABD tarafından 15 Aralık 2020’de Türkiye’nin savunma sanayisini hedef alan “ABD’nin Hasımlarıyla Yaptırımlar Yoluyla Mücadele Etme Yasası (CAATSA)” uygulamaya konulmuştur.

“Türk ekonomisini teşvik etmek” olarak değerlendirilecek olursa Arktik Konseyi’nde gözlemci statüsüne sahip olmanın bu açıdan da fayda sağlayacağı söylenebilir. Buna ek olarak Türkiye’nin Arktik Konseyi gözlemci üyeliği yeşil inisiyatiflerde bölgesel bir lider olarak tanınmasına, ülkenin çevresel duyarlılığını ve küresel iklim değişikliği ile ilgili endişelerini daha da vurgulamasının bir yolu olabilir. Ancak Türkiye’nin Arktik Konseyi gözlemci üyelik süreci sadece devlet düzeyinde bir başvuru süreci olarak değerlendirilmemeli, Türkiye merkezli bölgesel sivil toplum örgütlerinin de Arktik Konseyi’ne gözlemci üyelik statüsünde başvuruda bulunabilecekleri dikkate alınmalıdır. Bu soru değişen Arktik jeopolitiği üzerinden yanıtlanacak olursa öncelikle şu hususlar dikkate alınmalıdır: 1) Küresel iklim değişikliğine bağlı olarak, Arktik’in dünya siyasetindeki ve küreselleşmiş dünya ekonomisindeki önemi artmaktadır; 2) Rusya askerî, ekonomik ve siyasî anlamda benzersiz bir Arktik Devleti olarak öne çıkarken, yükselen Çin, ABD’nin küresel hegemonyasına daha şimdiden meydan okumaya başlamıştır; 3) Bölgenin büyük nükleer güçlere yönelik askerî-stratejik önemini sürdürmesinin yanı sıra, Arktik Okyanusu deniz geçiş yolları ve yeni enerji havzalarına yönelik artan ilgi, Arktik’in jeopolitik duyarlılığını yeniden değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır; 4) Hiçbir devlet coğrafyanın dışında ya da ötesinde olmadığı gibi, coğrafya mücadelesinden de bağımsız değildir; 5) Bir zamanlar dünyanın sonları olan Arktik, günümüzde jeopolitik anlamda yeni bir merkez olma potansiyeline sahiptir. Bu bağlamda, Türkiye’nin Arktik Konseyi gözlemci üyeliği olmazsa olmaz bir süreç değil, öncelikli alanlarından biri (diğeri Svalbard Antlaşması’na taraf olmaktır) ve sadece bir başlangıç olarak görülebilir.

Kaynaklar

- “Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic”, 1-20. https://oaarchive.Arctic-council.org/bitstream/handle/11374/531/EDOCS-3661-v1-ACMMDK07_Nuuk_2011_SAR_Search_and_Rescue_Agreement_signed_EN_FR_RU.PDF?sequence=5&isAllowed=y, (25.01.2018).
- “Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic”, 1-11. https://oaarchive.Arctic-council.org/bitstream/handle/11374/529/EDOCS-2067-v1-ACMMSE08_KIRUNA_2013_agreement_on_oil_pollution_preparedness_and_response__in_the_arctic_formatted.PDF?sequence=5&isAllowed=y, (25.01.2018).
- “Agreement on Enhancing International Arctic Scientific Cooperation”, 1-18. <https://oaarchive.Arctic-council.org/handle/11374/1916>, (25.01.2018).
- AMAP. *Amop Assessment Report: Arctic Pollution Issues*. Oslo: Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP), 1998. <https://www.amap.no/documents/doc/amap-assessment-report-Arctic-pollution-issues/68/>, (09.11.2017).

- Arctic Council. “*Declaration on The Establishment of Arctic Council*”, 1-4. https://oaarchive.Arctic-council.org/bitstream/handle/11374/85/EDOCS-1752-v2-ACMMCA00_Ottawa_1996_Founding_Declaration.PDF?sequence=5&isAllowed=y, (05.01.2018).
- Arctic Council. “*Arctic Council Rules of Procedure*”. Kiruna/İsveç, 15 Mayıs 2013, 1-16. https://oaarchive.Arctic-council.org/bitstream/handle/11374/940/2015-09-01_Rules_of_Procedure_website_version.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (16.12.2017).
- Arctic Council. “*Arctic Council Observer Manual For Subsidiary Bodies*”, 1-16. https://oaarchive.Arctic-council.org/bitstream/handle/11374/939/EDOCS-3020-v1B-Observer-manual-with-addendum-finalized_Oct2016.PDF?sequence=8&isAllowed=y, (06.01.2018).
- Arctic Council. “*About Us*”, 1. <http://www.arctic-council.org/index.php/en/about-us>, (05.01.2018).
- Arctic Council. “*Aleut International Association (AIA)*”, 1. <http://www.Arctic-council.org/index.php/en/about-us/permanent-participants/aia>, (06.01.2018).
- Arctic Council. “*Arctic Athabaskan Council (AAC)*”, 1-2. <http://www.Arctic-council.org/index.php/en/about-us/permanent-participants/aac>, (06.01.2018).
- Arctic Council. “*Arctic Council: A Backgrounder*”, 1-3. https://oaarchive.Arctic-council.org/bitstream/handle/11374/2076/2017-09-25_Arctic_Council_Backgrounder_PRINT_VERSION_NO_LINKS.pdf?sequence=1&isAllowed=y, (05.01.2018).
- Arctic Council. “*Expert Group on Black Carbon and Methane*”, 1-2. <https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/1936>, (05.01.2018).
- Arctic Council. “*Gwich'in Uluslararası Konsey (GCI)*”, 1-2. <http://www.Arctic-council.org/index.php/en/about-us/permanent-participants/gci>, (06.01.2018).
- Arctic Council. “*Observers*”, 1-3. <http://www.Arctic-council.org/index.php/en/about-us/Arctic-council/observers>, (05.01.2018).
- Arctic Council. “*About the Arctic Council*”, 1-2. <https://arctic-council.org/en/about/>, (09.01.2021).
- Arctic Council. “*Who is The Arctic Council?*”, 1-2. <https://arctic-council.org/en/>, (05.02.2020).
- Arctic Council. “*Agreements*”, 1-2. <https://www.arctic-council.org/index.php/en/our-work/agreements>, (21.12.2018).
- Arctic Council. “*Interview With Arctic Council Observer: Switzerland*”. *Arctic Council News*, 06 Temmuz 2020, 1-2. <https://arctic-council.org/en/news/interview-with-arctic-council-observer-switzerland/>, (08.07.2020).
- Arctic Council. “*New Observer: Switzerland*”. *Arctic Council News*, 03 Ekim 2017, 1-2. <https://arctic-council.org/en/news/new-observer-switzerland/>, (06.07.2020).
- “*Arctic Environmental Protection Strategy (AEPS) Ministerial Meeting in Alta, Norway, 1997*”. <http://library.arcticportal.org/1271/>, (09.01.2021).
- “*Barents Euro-Arctic Cooperation*”. <http://www.barentscooperation.org/en/About>, (25.12.2017).
- Barkin, Samuel. *International Organization: Theories and Institutions*. New York: Palgrave Macmillan, 2006.
- Çakmak, Cenap. “*Uluslararası Örgütler*”. *Uluslararası İlişkilere Giriş*, ed. Şaban Kardaş ve Ali Balcı, 453-463. İstanbul: Küre Yayınları, 2016.

- Demirkılınç, Selçuk ve Ragıp Pehlivanlı. “Kuzey Kutup Bölgesi’ndeki İşbirliğinde Arktika Konseyi’nin Rolü”. *2’inci Uluslararası Çin’den Adriyatik’e Sosyal Bilimler Kongresi*, (2016): 246-265.
- Dışişleri Bakanlığı. Denizcilik, Havacılık ve Hudut Genel Müdür Yardımcılığı (DHGY) ile Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) üzerinden yapılan görüşme. 02 Şubat 2018.
- Dolman, C. Everett. “Uzay Çağında Jeostrateji: Astropolitik Bir Çözümleme”. *Jeopolitik, Strateji ve Coğrafya*, çev. Tuğrul Karabacak, ed. Colin S. Gray ve Geoffrey Sloan, 111-142. Ankara: ASAM Yayınları, 2003.
- Encyclopedia Britannica. “*Sea of Oshotsk*”. <https://www.britannica.com/place/Sea-of-Ohotsk>, (27.11.2017).
- EPPR. “Ministerial Direction”. *Emergency Prevention, Preparedness and Response-EPPR*, 1-2. <https://Arctic-council.org/eppr/reports/ministerial-direction/>, (05.01.2018).
- Escude, Camille ve Joel Plouffe. “How the Arctic Council Sets the Tone for International Cooperation”. *Arctic Deeply*, 01 Mayıs 2017, 1-5. <https://www.newsdeeply.com/arctic/articles/2017/05/01/how-the-arctic-council-sets-the-tone-for-international-cooperation>, (18.08.2020).
- Exner-Pirot, Heather. “*The Return of the Arctic Five*”, 1-3. www.rcinet.ca/eye-on-the-Arctic/2015/07/23/blog-the-return-of-the-Arctic-five/, (05.01.2018).
- Exner-Pirot, Heather, Maria Ackren, Natalia Loukacheva, Heather Nicol, E. Nilsson, E. Annika ve Spence Jennifer. “Form and Function: The Future of the Arctic Council”. *Arctic Institute*, Şubat 2019, 1-8. <https://www.thearcticinstitute.org/form-function-future-arctic-council/>, (23.12.2020).
- Exner-Pirot, Heather ile elektronik posta yoluyla yapılan görüşme. 22 Nisan 2019.
- Genç, Aslıhan. *Uluslararası Güvenlikte Arktika Bölgesi*. Ankara: Astana Yayınları, 2021.
- Gorbaçov, Mihail. *Murmansk Konuşması*. çev. Süha Sert. İstanbul: Barış Basın Yayın Sanayi, 1987.
- Halinen, Hannu. “*Arctic Council in Perspective: Moving Forward*”. *Arctic Yearbook*, ed. Lassi Heininen, 28-33. Iceland: Northern Research Forum Akureyri, 2016. <http://www.Arcticyearbook.com>, (18.10.2017).
- Hasgüler, Mehmet ve B.Mehmet Uludağ. *Uluslararası Örgütler*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2007.
- Heininen, Lassi. “Circumpolar International Relations and Geopolitics”. *Arctic Human Development Report 2004*, 207-225. http://www.svs.is/static/files/images/pdf_files/ahdr/English_version/AHDR_chp_12.pdf, (01.10.2017).
- Heininen, Lassi. “Küreselleşmenin Etkileri ve Dünya Siyasetinde Kuzey Kutbu’nun Yeri”. *Küresel Bakışla Kutup Çağı: Çatışmalar, İşbirlikleri ve Ulusal Çıkarlar*, çev. Demet Tunçeri, ed. Harun Gümrükçü, Natalia Shulgina Şanlı, Selçuk Demirkılınç, Aybüke İnan ve Tamer İlbuğa, 33-46. Ankara: Siyasal Kitapevi, 2015.
- İnam, İlknur, Eda Ünal ve Mesut Koçak. “Arktik Bölgesi ve Yürütülen Çalışmalar, Türkiye’nin Kutup Çalışmaları”. *Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi* 358, (2018): 41-43. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi ve Verimlilik Genel Müdürlüğü. http://anahtar.sanayi.gov.tr/Files/Pdfs/anahtar_ekim_2018.pdf, (05.06.2019).
- “İTÜ PolRec”, <http://www.polarresearch.center/>, (24.11.2017).

- Kavas Yüce, Alp. “Soğuk Savaş Sonrası Arktika Bölgesi Jeopolitiği ve Bölgesel İş Birliği Potansiyeli”. *Akdeniz İİBF Dergisi*, no. 19 (2019): 25-44. <http://static.dergipark.org.tr/article-download/41d2/2676/58fa/5da46fb6449d0.pdf>, (09.01.2020).
- Kaya, Şenay. *Kutup Bölgelerinde Egemenlik Mücadelesi ve Ekonomik Yatırım Fırsatları*. Ankara: Kozmostar, 2020.
- Knecht, Sebastian. “New Observers Queuing Up: Why the Arctic Council should Expand and Expel”, *Arctic Institute*, 20 Nisan 2015, 1-3. <https://www.theArcticinstitute.org/new-observers-queuing-up/>, (26.05.2019).
- Kopenhag Büyükelçiliği ile Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) üzerinden yapılan görüşme. 13 Kasım 2019.
- McCannon, John. *A History of The Arctic, Nature, Exploration, and Exploitation*. London: Reaktion Books, 2012.
- McGhee, Robert. *The Last Imaginary Place A Human History of the Arctic World*. Kanada: Oxford University Press, 2005.
- National Geophysical Data Center. “*Volumes of the World’s Oceans from ETOPO1*”. https://ngdc.noaa.gov/mgg/global/etopo1_ocean_volumes.html, (27.11.2017).
- Öztürk, Bayram. *Neden Antarktika?*. İstanbul: E Yayınları, 2015.
- Petursson, Gustav. “Cooperation in the High North: The Case of Iceland”. *Nordia Geographical Publications* 40, no. 4 (2011): 77-86. <https://nordia.journal.fi/article/view/75951>, (09.01.2020).
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. “Ulusal Kutup Bilim Programı (2018-2022)”. *Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü*. https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/2204/bstb_btgm_ukbp_kitapcik_195x265_final.pdf, (16.04.2019).
- Sellheim, Nikolas, Leilei Zou ve Osamu Inagaki. “Legal Arctopia? How Arctic Governance Express A Better World”. *Arctic Yearbook*, ed. Lassi Heininen, 415-427. Iceland: Northern Research Forum Akureyri, 2017. <https://arcticyearbook.com/arctic-yearbook/2017/2017-scholarly-papers/236-legal-arctopia-how-arctic-governance-expresses-a-better-world>, (09.01.2021).
- Storey, Ian. “Singapore and the Arctic: Tropical Country, Polar Interests”. *Asia and the Arctic Narratives, Perspectives and Policies*, ed. Vijay Sakhujia ve Kapil Narula, 63-76. Singapore: Springer Geology, 2016.
- Swiss Federal Department of Foreign Affairs. “*Swiss Polar Research Pioneering Spirit, Passion and Excellence*”. Bern, 2015, 1-36. https://www.eda.admin.ch/dam/eda/en/documents/publications/Science/Schweizer_Polarforschung_EN.pdf, (07.08.2020).
- Swiss Federal Department of Foreign Affairs. “Switzerland Obtains Observer Status in the Arctic Council”. <https://www.admin.ch/gov/en/start/documentation/media-releases.msg-id-66698.html>, (07.07.2020).
- Swiss Federal Department of Foreign Affairs. “*Sectoral Foreign Policies Division*”. <https://www.eda.admin.ch/eda/en/fdfa/fdfa/organisation-fdfa/directorates-divisions/directorate-political-affairs/asa.html>, (08.07.2020).
- Swiss Federal Institute for Forest, Snow and Landscape Research (WSL). “*Involvement in the Arctic*”, 1-3. <https://www.wsl.ch/en/publicationsearch/diagonal-the-wsl-magazine/focus/cold/involvement-in-the-arctic.html>, (09.07.2020).

- “The Inuvik Declaration”. Declaration from the Ministerial Meeting of the Arctic Environmental Protection Strategy (AEPS) held in Inuvik, Canada, 1996. <http://library.arcticportal.org/1272/>, (09.01.2021).
- “The Northern Dimension”. <http://www.northerndimension.info/northern-dimension>, (25.12.2017).
- “The Nordic Council”. <https://www.norden.org/en/nordic-council>, (09.01.2021).
- “The Nuuk Declaration on Environment and Development in the Arctic, Nuuk, 1993”. <https://iea.uoregon.edu/MarineMammals/engine/Documents/1-0279-0287.htm>, (09.01.2021).
- The Swiss Federal Institute for Forest, Snow and Landscape Research (WSL). “*Observer Status to the Arctic Council: Switzerland’s Candidature*”, 1-4. <https://arcticportal.org/images/swiss-arctic-council-brochure.pdf>, (08.07.2020).
- Young, R. Oran. “The Arctic Council at Twenty: How to Remain Effective in a Rapidly Changing Environment”. *U.C. Irvine Law Review* 6, no. 99 (2016): 99-120. <https://scholarship.law.uci.edu/ucilr/vol6/iss1/5>, (23.12.2020).